

Ljubljanski

ZVONI

Leposloven in znanstven list.

Štev. 7. V Ljubljani, dne 1. malega srpana 1896. Leto XVI.

Dve noči.

Romanca.

Iam v deželi čudolepi,
Kjer nebeško solnce vzhaja,
Vladal je nešteta ljudstva
V davnih časih moder kralj.

Svetla noč zemljó objame;
In objame kralja žalost,
Da zabrepení mu duša
Med duhove tja v višave.
Jasno je nebó visoko,
In nad jasnim nebom vlada
Na prestolu čudokrasnem
Zemlje in nebá vladar.
Klanjajo se mu duhovi,
Vsi v prelepíh, zlatih haljah;
Vsi duhovi duša ena,
Duša ena, lepa, jasna,
Lepa kot nebó večerno,
Jasna kot pomladni dan!
Žalosten ozrè se kralj
Tja na črno, tiho zemljo:
Črna, kot zavržen angelj,
Plava trudna pod višavo,
In na zemlji blede žalost,
Strast in greh in hladna smrt.

Napolnilo je sovraštvo
Blago kraljevo srcé,
Do strastí svetá sovraštvo.
In z besede modre lučjo
Razsvetliti hoče kralj

Grešno temo src človeških.
A mogočnejša je strast,
Nego svetla luč modrosti:
Svetla luč v strastéh ugasne . . .
In v sovraštvu mrzlo, trdo
Od tedaj je srce kralju,
Trda je njegova roka.
In trepeče grešnik v strahu,
V strahu roke vije, moli.

* * *

Plava kralj v opojni sreči
V svojem tihem, lepem hramu;
Sije mu v obráz goreči
Skozi okno lune žar,
Sije v belo, krasno lice
Kraljeve ljubimke mlade.
In teló se trese njenu
In poljublja v sladki strasti
In objemlje dekle krasno . . .
A ko plava v sladki sreči,
Zatemni mu dušo žalost,
Ko se spomni src trpečih,
Ki bijó z usodo jadno
Večen in brezupen boj.

Po deželi vsej prostrani
Srečo trosí kralj mogočni,
Domovina vsa je srečna,
In ves svet mu poje slavo.

Trošan.

Na otčevem grobu.

Zložil **Mihael Mihajlov**.

Povedi, mračni me grobar, s seboj,
Na zeleni, na senčni grob njegov,
Kjer križ železen, kamenit je krov,
Pod njim počiva otec svet pokoj.

A dobro ti je tukaj, otec moj!
A jaz potujem pot ti negotov
Brez smotra, brez prijateljev, drugov,
Brez sreče, sam, a z dušoj žalostnoj.

Zakaj si pravil, otec, mi nekdam
O svetski sreči, otec? Sèn je, sèn!
Življenje je sovraštvo, večer boj . . .

Pač ljubim te, a ker te ljubim, znaj,
Ne voščil bi ti spet iz groba vèn.
Le spavaj, spavaj, srečni otec moj!

Ribič.

Beneška narodna balada.

Mladec na reke bregu stoji,
S trnekom ribe svetle lovi.

Ali so ribe svoje glavé —
Nečejo priti njemu v roké!

Čolnič po reki dol prileti,
Lepa mladenka v čolnu sedi.

»Sram te lehkó je, ribič ti mlad!
Solnčece tone že na zapad,

Ti pa na bregu ves dan stojiš,
Ves dan stojiš tu — nič ne vloviš!

Ako ti zdaj-le mene vloviš —
Lahko za ženo mene dobiš!»

Čolnič porine krepko deklíč —
Skoči za čolnom v vodo mladič.

Čolnič po vodi švigne ko strel,
Bodeš li ribič kdaj ga ujel?

Strašen vrtinec čoln zavrti,
S čolnom mladenko lepo vstopi . . .

»Stavo dobila ti si, dekle,
Pa provzročila smrti si dve . . .«

Reče to ribič, skoči za njó —
In za nevesto zgine na dnó.

Bogdan Vened.

V krvi.

Spisal Fran Govekar.

(Dalje.)

X.

Skozi presledek med težkima, pisanima jutovima zastorama ob oknu se je ukradel v sobo solnčen žarek. Skočil je na širok fotelj ter obsijal ondi nagomiljeno, v vidni naglici zmetano žensko obleko. Ljubkujoče je božal vse predmete, trepetal in skakal z enega na drugega, potem pa švignil na tik stoječo postelj. In zopet je švigal med damastom, svilo, čipkami in ružem, pa obstal na krasnem, snežnobelem komolcu ter ga poljubljal. Objemljroč in poljubljajoč ta lepi komolec, pa je zaželel žarek poljubiti vso roko; objel in poljubil je torej še belo ramo, skočil za labodji vrat, švignil na fino bradico ter se utopil v par bujnih, sladkih, živordečih ustnic. Ko pa se je nasitil poredni naga-jivec tudi teh, se je začel igrati okoli lepega, ravnega noska in ščegetati zaprti veki. In ni se mu bilo treba dolgo truditi. Nenadoma sta se širom odprli obe veki, in žarek je osupel odskočil na obilico zlatih, po vzglavju razprostrtih las. In ležeče bitje se je prevrglo na levo stran . . . iztegnilo obe roki kvišku in trlo prste . . . pa zazdehalo. Tedaj pa je začela biti na visoki omari lepa pozlačena ura.

»Ah, že deset! — Kako naglo so minile ure!« je vzdihnila ženska. »Še dve uri — in končano bo vse. Vse? — Ah Bog, ko bi bilo že vse! — Jedva se iznebim ene skrbi, loteva se me že druga.«

In znova je legla vznak, položila obe roki pod glavo ter zrla v strop.

»Gospa Tončka dr. Pajk!« je govorila poluglasno sama s seboj. »Doktorica Pajk — milostljiva gospa Pajk — odvetnica Pajk! — Ha! ha! Kako lepo se čuje to! — Vse me bo moralo častiti, vse se mi klanjati; saj bom najbogatejša in najuglednejša dama. Ah, kako čudne reči se gode na svetu! Nikdar ne bi bila niti sanjala kaj takega. In vendar bo res — je res! — Vrhnikova Tončka bo čez dve uri prva gospa v tem mestu — v istem mestu, v katerem sem hodila bosa, raztrgana, lačna, zaničevana beračica, živeča o milosti drugih — v mestu, kjer sem bila uboga delavka, plačana dekla. In poslej bom hodila v svili, z vlečko po salonih — po plesiščih — po gledališčih — ob roki moža, katerega se boji vse . . . Oh, Bog, kolika izprememba! — Pa s čim sem si prislužila to nenavadno srečo? — s čim sem dosegla to mesto? — S čim?«

Zopet se je prevrgla na levo stran ter si zakrila obrazek v odejo. Rdečica jo je oblila od srama. Zamizala je, majala z glavo ter se kremžila. Kmalu pa se je umirila.

»Veliko sem dosegla,« je razmišljala — »zato sem pa tudi vse, vse žrtvovala. Darovano mi ne bo nič. — In ne bi li storila vsaka isto? Ali naj bi ga bila odbijala, ko sem videla, da mi ponuja zlat zaslužek? Norica bi bila! — Da se nisem vedla tako, bi bila danes morda kmetica, ali pa — ali pa tovarišica Grumove Alenke. Kmetica . . . žena Toporiševa! Ha, ha! Da bi plazila po kolenih za krompirjem, korenjem in repo . . . ha, ha! — kako lepo bi bilo to! In krave in vole in teličke bi krmila, skrbela za kokoši in piščeta . . . pa otepala žgance in močnik, pa svojega Toneta bi božkala . . . Joj, to bi bilo življenje za-me! Toporiš je sicer lep in ljubezniv fant, a bebec je pa vendar-le, ker je mislil, da pojdem z njim na kmete. Strašno grdo se je držal, ko nisem hotela več v njegovo družbo. Revež, rada bi mu bila pomagala, ko bi bila mogla! — O, prav pametna sem bila, da sem se vdala Pajku ter ga navezala stalno, trajno na-se! Ah, da bi le ne bil že tako star! — Res, da je še močan in čvrst, a vendar postaja — star, siv, debelušen . . . jaz pa še dvajsetega leta nisem dopolnila . . .«

Znova je legla vznak ter zrla topo v strop. Misli so ji tako naglo švigale po glavi, da jim je jedva sledila. Končno pa se je zasmejala na glas.

»Ta dr. Strel je pa vsekakor pameten mož. Kako lepo je govoril sinoči o zakonski sreči in zakonski zvestobi! Ha, ha! A ko sem ga na tihem vprašala: Ali mi morda svetuje, naj ga v zakonski zvestobi posnemam? — je kar ostrmel. Mislil je, da živa duša ne ve,

kako lepo stanovanje je naročil Grumovi Alenki, in kako bogato jo oblači. No, obljubila sem mu prav rada, da ga ne izdam njegovi milostljivi . . . Koliko bi moral človek govoriti, če bi hotel izdajati vse take zveste možičke in ženice! Ah! Sicer menda sama ne bom nikoli potrebovala njih molka. Toda vzglede imam lepe. Gospa Žuljanka in Berčič . . . sodnica in dr. Čeh . . . notarka in Tužen . . . zdravnikova in Jekler . . . Ah, ta Jekler! — Da bi le njega ne bilo! Grozno sem na trnju v njegovi družbi. — No, privadim se kmalu vsemu; poslej pa bom takisto častita, poštena, največjega spoštovanja vredna dama, kakor so one. Ah, ko bom znala tako nedolžno zardevati in tako nevedno pogledovati, kakor te gospe, pa ko bom znala tako teatralsko vikati in javkati o velikomestni nemoralnosti, kakor one — potlej bom mogla storiti takisto vse. In nihče ne bo znil besede! — Da, da, še marsičesa se naučim v tej odlični družbi . . . Danes pa začnem svojo ulogo s tistim pogumom, ki mi je koristil največ v življenju. Da, da, s pogumom, z odvažnostjo se doseže vse. . . »

In Tončka je vrgla odejo raz sebe ter sedla na posteljni rob. Znova je zazevala, si otirala oči, pa pozvonila. Ana je pritekla.

»Ali si pripravila kopel?« jo je vprašala; Ana pa ji je ogrnila jutranjo haljo ter ji nateknila na noge majhne cipele.

»Vse sem pripravila, milostljiva gospica,« je odgovorila pohlevno.

»Dobro, takoj pridem . . . Med tem pa mi pripravi sveže perilo, najboljše seveda! — Kdaj pa pride frizerka?«

Ob enajstih, milostljiva . . . šivilja pa ob poldvanajstih. Točno ob dvanajstih bo čakal voz. «

»Že dobro . . . pojdi!«

»A zajutrek, milostljiva?«

»Prinesi ga v kopelnico . . . lačna nisem.«

Ana je odšla; Tončka pa je stopila k omari ter jo odprla. Kakor sneg in črešnjevo cvetje belo in lahko je viselo v njej krasno poročno oblačilo. Elegantno princesno krilo je bilo iz najfinejšega grenadina. Kratka, do komolcev segajoča rokava, ovalna naprsna vstavka in zavratna nabornica so bili iz pliševanega gazeja slonokostene barve. Umetni mirtovi šopki so se vili od levega spodnjega roba naokolo ob krilu navzgor tja do vstavka. Poleg pa je stalo dvoje kakor igračice majhnih čreveljčkov iz belega atlasa.

»Ah, kako bom lepa!« je vzdihnila Tončka, zaljubljeno gladeč in tipajoč dragoceno toaleto. Karol se me ne bo mogel nagledati. Ah, vsaki dan je bolj zaljubljen vame!« —

In zaprla je omaro ter šla v kopelnico.

Ko se je vrnila, ji je pomagala Ana, da se je preoblekla. Takoj nato pa je prišla frizerka. Tončka je morala sesti pred veliko zrcalo, in frizerka ji je česala lase, počasi in premišljujoč, kakor bi reševala najtežavnejši problem. V pol ure sta bili gotovi. Nazaj tja preko ušes počesani in s škarjami zvalovljeni lasje so bili zviti zadaj v lep umeten vozle; le na vratu in ob sencih je sililo na prosto nekaj zlatih, nasvedranih kodrčkov.

Jedva pa je odšla frizerka, že je prisopla šivilja s torbico, polno zaponk, šivank, bodic in koncev.

In začelo se je najbolj vznemirljivo opravilo na svetu — toaletovanje neveste. Šivilja in Ana sta tekali po sobi semtertja, da sta se potili nalik ženjicam o sv. Jakobu; Tončka pa je bila sitna kot najbolj razvajena dama.

Končno pa je bilo zvršeno tudi to.

Kakor majski sen, kakor velik cvet je bila videti Tončka v lahni, vonjivi obleki. Krilo se je tesno prilagalo krasnemu oprsju ter kakor ulito objemalo Tončki vitke ude. Pod boki pa se je širilo bolj in bolj ter se končalo zadaj v dolgo, težko vlečko. Bele glase-rokavice so segale do komolcev, kjer sta bila lično zadržnjena balonska rokava. Kakor nežna megla pa je pokrival vso Tončko najfnejši bruseljski pajčolan, ki je bil z briljantno zaponko na lase pritrjen in vrhu glave zavozlan v dražestno pentljo, okoli katere je bilo pripetih nekaj mirtovih cvetov.

»Ah, kako ste krasna, milostljiva!«

»Še nikdar nisem videla tako lepe neveste.«

»Kakor angelj iz nebes se mi zdite.«

»Kakor svetopisemska nevesta, ko je čakala svojega ženina.«

Ana in šivilja nista mogli najti pravih besed, da bi jo bili dovolj pohvalili. No, bila je pa tudi v istini krasna, česar se je Tončka sama zavedala najbolj. Smehljaje, iskrecih se oči in lahno zardelih lic, se je vrtela pred velikim zrcalom, ogledujoč se od vseh strani.

In baš je zazvonilo poldne v Št. Pavelski cerkvi, ko se je ustavila spodaj kočija. Hipec pozneje pa je vstopil v novem fraku, v belih rokavicah, z belo kravato in v lakovih šolnih dr. Strel. V levici je držal zaprt klak, v desnici pa je nosil velik svež šopek.

»Klanjam se vam, krasna gospica nevesta, ter vam sporočam najprisrčnejši pozdrav gospoda ženina, v čigar imenu vam podajam ta šopek!«

Tako je dejal dr. Strel ter se ji prav globoko priklonil.

»Hvala lepa!« je odvrnila Tončka ter sprejela dragoceno darilo.

»Sedaj pa pojdiva, milostljiva . . . svatje že vsi čakajo!«

In šla sta. Šivilja je nosila Tončki vlečko, Strel pa je prevzel zopet šopek ter ga izročil nevesti, ko je sedla poleg njega v kočijo.

»Z Bogom, milostljiva!«

»Bog vas blagoslovi!«

Ana in šivilja sta se začeli hkrati nehote solziti. Tončka pa jima je veselo pokimala, in kočijaž je pognal.

Z azurnomodrega neba je sijalo toplo solnce, in ves zrak je bil poln vonja dehtečega španskega bezga iz sosednjega parka.

* * *

V salonu doktorja Pajka so bili zbrani vsi svatje ter čakali neveste.

V majhnih skupinah so stali gospodje, oblečeni v črne, globoko izrezane frake, da se je videla svetlobela srajca in bela kravata, v črnih hlačah in lakovih črevljih. V rokah, odičenih z belimi rokavicami, so držali klake. Nekateri so kramljali z damami, drugi so sloneli pri oknih ter zrlji na ulico, nekateri pa so promenirali počasi po salonu, vsaki hip postajajoč.

»Ah, milostljiva,« je vpraševal dr. Čeh svojo prijateljico, plavalaso sodnico, »ah, milostljiva, ali ste videli krasno pohišje gospice neveste, razstavljeno v izložbah dvornega založnika?«

»Ah, da, videla sem je . . . kaj tako lepega ne premore nihče v našem mestu. In celo v četverih slogih . . . za vsako sobo drugačno. Niti gospa Žuljanka nima . . .«

»Mon dieu, kaj li govorite, ma petite! Moje in ono pohišstvo! — Moj pokojni soprog je bil kupil še tedaj, ko se je prvič oženil, torej petnajst let pred naju poroko. Živela sva dve leti skupaj, dve leti sem pa že vdova. Kako star in izmoden je torej že ves moj meublement!«

Tako je govorila grajščakinja ter skrivaj udarila s pahljačo Berčiča po prstih, ki je, naslonivši se rahlo na naslonilo njenega fotelja, strmel v bujno razcvetlo tejo na trikotnem naprsnem izrezku njene globoko dekoltirane toaete.

»Pardon, ne jezi se!« je šepetal Berčič Žuljanki na uho, a zrl navidezno pozorno svojo malo nogo; »toda ukradeno vse bolj mika.«

»Norček! Vedeš se že prebedasto. Pazi vendar, da me ne kompromitiraš! Glej, kako korektno hladno se pomenkujeta sodnica in Čeh o stolih in zofah, o zrcalih in zagrinjalih, katera je razstavil ta bahavi Pajk! Nihče ne bi niti slutil, kaj sta si; nihče ne bi verjel, da

sem baš sinoči videla Čeha, ko jo je šel tolažit radi slabih vesti, ktere je prejela o soprogovem zdravju iz Gleichenberga . . . Čeh ti bodi vzgled; pa ne sili tako očitno vame!»

»Odpusti, Hilda; toda nepopisno hrepenenje se me je bilo polastilo, da te poljubim na to-le krasno belo ramo!»

»Ah, Bog, ti si cel divjak!»

»V tej želji pa sem pozabil na vse . . . na vsako dostojnost!» je šepetal Berčič ter si nervozno gladil nasvedrane brčice. »Odpusti, zlatka . . . ali si huda?»

Tedaj ga je udarila vnovič Žuljanka kot nehote po roki ter ga pogledala z očmi, polnimi strastne, neutešene ljubezni . . .

Notarka in slikar Tužen sta sedela v kotu salona poleg mahalaste palme, zeleneče v pisani posodi na lični mizici s fotografijami.

»Ne, tega ti ne odpustim nikdar!» je govorila debeluška ter listala v debelem albumu. »Tega nisem zaslužila.»

»Bodi pametna!» jo je tolažil slikar ter ogledoval Gounodovo sohico. »Premisli vendar, da slikarju ni možno ustvariti brez modela ničesar resničnega, naravnega, realističnega! Kakor so povesti po resničnih dogodkih, po živih tipih in znanih značajih najboljše, tako so tudi slike po naravi, po modelih . . .»

»Vem, vse vem,« mu je ugovarjala notarka ter jezno premetavala liste, »pa zakaj si vzameš baš tak model? — zakaj slikaš baš tak predmet? — Slikaj madone, slikaj idile, prizore iz narave . . . kar hočeš, slikaj, samo tega nikar!»

»Ti zahtevaš torej, da preneham z »Ljubeznijo«? — ti zahtevaš to?»

»Da, če hočeš, da sva si dobra,« je odgovorila živo notarka ter ga presunljivo pogledala. »Pa njo — model — takoj odslovi!»

»Brez vzroka si ljubosumna . . . veruj mi, da sem ostal napram oni tudi vzlic nevarni pozi hladen do dna srca!»

»Morda . . . nadzorovala te nisem!»

»Veruj mi, da sem ti ostal zvest! Vendar — zgodi se tvoja volja! Že jutri jo plačam. Potem skončam portret tvojega soproga ter se lotim tvojega. Ali ti je prav, zlatka?»

Slikarjeva desnica je našla notarkino fino, nežno, idealno ročico ter jo ljubkujoče stiskala.

»Da, hvala ti, dragec! O priliki te obiščem, da si ogledam vnovič Josipovo sliko.»

»Skoro bode zvršena.»

Notar, zdravnik, urednik »Narodovega prijatelja«, državni pravdnik dr. Jug, sodni svetnik Grdinič in Pajk so stali sredi salona ter politikovali.

»Tirbič je radikalec, ki ne doseže nikdar ničesar,« je govoril urednik. »Njegove politične utopije so vprav kuriozne.«

»A vendar ima veliko naroda za seboj,« je pristavil dr. Jug.

»V svojem okraju, a drugod?« je ugovarjal Grdinič.

»Drugod je narod konservativnejši, ker ima duhovništvo večji vpliv,« je razlagal notar, majhen, trebušat, nadušljiv starec.

»Da, konservativnejših, praktičnejših nazorov,« je poprijel naglo urednik. »Tega pa se nam je treba držati. Zato menim, da bi si pridobil gospod dr. Pajk neminljivih zaslug, če nam ustanovi, poznajoč konservativnost, vernost naroda in vplivnost duhovništva, stranko z odločno katoliško-narodnim programom, in te stranke naloga bodi: izpodbijati tla Tirbičevi radikalni stranki ter delovati pod starim praporjem z geslom: Vse za vero, dom, cesarja.«

»O, o, velikanska misel! — Premišljevatí treba o tem. Zares, ni napačna ta ideja,« je pritrjeval Pajk. »Vsekakor bi se dal vpliv organizovanega klerusa izrabiti politično z izrednim uspehom. — O, o, to je ideja!«

In razgovarjali so se dalje o uživotvorjenju katoliško-narodne stranke . . .

Blizu zdravnikove hčere Helene, kramljajoče s pl. Jeklerjem, ki se je košatil v svetlovišnjevi atili z zlatimi »vitez-kötösi«, v črnih hlačah in v svetlih črevljih s srebrnimi ostrogami, sta sedela dva mlada človeka, sedemnajstletna Minka Kastelčeva, učiteljska pripravnica, in devetnajstletni osmošolec Vid Golob.

»Res, prav vsaki dan vas vidim, gospica,« je pravil plavolasi gimnazijec svoji družici. »In navadno po štirikrat celo!«

»Ah, ali je možno, da vas nisem doslej zapazila!« se je čudila kodrava plavolaska ter upirala zvedavo svoje sinje, modre, male, ponižne oči v Golobovo gladko, skoro deklško lice.

»Točno ob polosmih greste z doma . . .«

»Vi to natanko veste?«

»Natanko, gospica, saj grem tudi jaz takrat; stanujeva namreč skoro vis-a-vis in oba se menda ravna po samostanski uri.«

»Da, prav pravite, ravnam se po samostanski uri,« je pritrčila Minka, dolenski zavijaje.

»In potem vam sledim v cerkev sv. Pavla, kamor hodite s svojimi tovarišicami molit k oltarju »preljube Gospe' . . .«

»Ah, vi veste vsa moja pota!« je rdela Minka ter sramežljivo odpirala in zapirala svojo belo pahljačo.

»Točno ob treh četrtih na osem greste zopet iz cerkve. Jaz seveda tudi.«

»In . . . in . . . ali tudi vi molite?«

»Molim? — Zdi se mi, da molim, dasi moram gledati vedno tja, kjer klečite vi.«

»O, vidite, to je greh! Ne hodite več za mano, sicer ne bom mogla odslej niti sama več moliti.«

»Ker boste vedeli, da vas opazujem, gospica? — Vi mi prepovedujete? — Poslušal bi vas ne, ker . . . ker sem že tako navajen, da . . .«

»Samo navajeni ste? — O, o, mislila sem . . .«

»Ne, ne, to ni bila prava beseda! — Hotel sem reči, ker . . . ker . . . Ah, povem vam drugi pot, gospica!«

»Kdaj? — Pri svatbi? — Dobro, pa nikar ne pozabite! — Povedati mi morate vse, prav vse, pa obljubiti, da ne boste hodili več za mano.«

Plavolaska ga je pogledala koketno po strani, a zapazivši njegov hrepeneči, občudujoči, sreče in ljubezni polni pogled ter njegovo zardelo lice, je zardela še sama. Jezila pa se je sama nad seboj, da je skoro nevedoma zinila neresnico, ko je dejala Golobu, da ni zapazila doslej njegove tihe, obožujoče ljubezni. O, že prvi teden, ko je srečavala tega golobradega, vitkoraslega, vojaško-ponosno vzravnano korakajočega mladeniča, je začutila njegove občudovalne poglede. Iz početka jo je to celo jezilo. Ko pa je videla, da je Vidovo občudovanje trajno, a vedno enako tiho, mirno in dostojno, se je začela zanimati zanj. In zvedela je, da je sirota, brez očeta, edini sin profsorske vdove, da je marljiv in značajan mladenič, in da je navdušen, celo fanatičen narodnjak. Potem je doznala, da je celo pesnik. O, kako ji je laskala ta ljubezen! Ona je ideal pesniku! Izvestno jo opeva. Moj Bog, če bi mogla dobiti vsaj eno njegovih pesmic! Spravila bi jo med svoje najljubše stvari . . . nikomur ne bi je pokazala . . . shranila bi jo varno za vedno, do svoje smrti. Ko pa je čitala v slovenskem časopisu strastno, a vendar solnčnočiste ljubezni prekipevajočo pesem, posvečeno »Minki« in podpisano s črkama V. G., tedaj ji je planila vsa kri v srce. Njegova pesem — njej! In čitala jo je mrzlično trepetajoč, blede, smehlajoč se, pa plakajoč vedno in vedno znova. Zнала jo je že davno na izust, a vendar jo je še vedno čitala. Kadar pa je videla, da stopa za njo, se je gibalo in treslo vse v

njenem telesu. »Zakaj se mi ne približa?« si je mislila. »Zakaj ne poišče prilike, da bi govoril z menoj? — O, zakaj je tako boječ!« —

Golob pa je ostal vedno isti sanjar, idealist, ki je bil že presrečen, ako je mogel iz dalje slediti Minki ter občudovati njen kipni, stasiti život; ako je mogel iz dalje gledati njen fini, rožnobeli obrazek. Kadar jo je videl, kako je krepko, ponosno, a vendar lahno in gibko stopala pred njim; kadar jo je videl pred seboj z zlato kodrasto glavico, rahlo na desno nagnjeno: tedaj je bil blažen tako, da si ni želel ničesar več. Da bi govoril z njo ter ji povedal, da jo ljubi . . . ljubi Bog, kaj takega si ni upal niti misliti. Zardel je gori preko ušes, če se je le spomnil na to. Ne, kakor Dante svojo Beatriko, tako je hotel ljubiti, spoštovati, oboževati in opevati svojo Minko iz — daljave . . .

Dr. Pajk je bil njegov stric. Redkokdaj je zašel v odvetnikovo hišo; na svatbo pa je bil povabljen. Golob ni simpatiziral s svojim stricem, ker ga je poznal ter ga v srcu skoro da zaničeval. Vendar se je z veseljem odzval povabilu, ne toliko, ker ga je odlikovalo, kakor iz želje, da pride v odlično slovensko družbo. In tako je prišel med svate, kjer mu je bila odločena za družico — Minka Kastelčeva, sestrična doktorja Strela. Povabil je bil tudi njo dr. Pajk, hoteč imeti na svoji svatbi kolikor možno veliko lepih družic.

»Vidva sodita skupaj,« jima je dejala Žuljanka,« predstavljajoč ju in izpolnjujoč ulogo domačice na prošnjo ženinovo. »Oba mlada — oba lepa.«

In ostala sta skupaj . . .

Sedaj pa je planil od okna pl. Jekler, da je zarožljala kakor čisto srebro se lesketajoča sablja, ter dejal: »Gospica, nevesta prihaja!«

Vse je pohitelo iz salona na hodnik; najprej pa Žuljanka in dr. Pajk.

(Dalje prihodnjič.)

Tja na križec.

Tja na križec deve moje
Poljska ptica priletela,
Priletela, zažgolela
Drobne pesmice je svoje,

Kvišku ptica se vzdignila,
Z njo pa prošnje moje vroče
K Tebi vro, preljubi Oče!
Čuj me, vsliši, daj tešila!

Milenko.

Upori gorenjskih kmetov v 17. in 18. stoletju.

Po arhivnih virih spisal **Vladimir Levec**.

(Konec.)

Pernburg se menda danega mu navodila ni držal natanko, ker so malo mesecev pozneje ponovili kmetje svojo tožbo, zdaj pa ne več pri deželnem glavarstvu, ampak pri notranjeavstrijski vladi v Gradcu. Povod pa tej drugi tožbi ni bil samo Pernburg, ampak tudi neki francoski agent.

Tega leta (1685) se je nastanil, poslan najbrže od francoske vlade, pri baronu Ruessensteinu na Strmolu alkimist Ivan Peter Cattin, po rodu Francoz. Le-temu je prišel, ne ve se, kako, v roke iz smlejskega arhiva star katedralni urbar iz l. 1569., ki že zdavnaj ni bil več veljaven, katerega pa je znal Cattin porabiti za svoje naklepe. On in Ruessenstein sta klicala podložnike, posebno s Pešate, iz Vodice in Žejk sebi na Strmol in jim prigovarjala, naj se upro in bore za svojo staro pravdo (»die alte Gerechtigkeit«); saj niso dolžni več tlačaniti in plačevati, nego je v urbarju iz l. 1559. zapisanega; tega urbarja pa Pernburg ne sme kršiti. S takimi besedami je slepil Cattin nevedne kmete, jim prodal urbar, ki je bil dozdevno za-nje neizmerno važen, v resnici pa neveljaven, ter jih je pripravil do upora. Potem je odšel, delo njegovo pa je nadaljeval baron Ruessenstein.

Pritožba, katero so poslali kmetje notranjeavstrijski vladi v Gradec, ima nekaj tako značilnih mest, da si ne morem kaj, da jih ne bi navedel v dobesednem prevodu: »Neznosna obteževanja in tiransko ravnanje naše nemilostive grajščine, ki nas ne smatra za podložnike, pač pa za prave sužnjike, ter nam hoče vladati samo s pestjo, nas sili k temu koraku. Mnogi so že odšli z ženo in otroci s svojih kmetij, in tudi oni, ki so ostali, bodo kmalu primorani storiti isto, da si rešijo vsaj golo življenje . . . Izsusani smo do mozga, in nečloveško ravnanje nas goni z doma, da si moramo v tolažbo izvoliti beraško palico . . . Da, ta nemirna Pernburgova glava nas s takimi in enakimi nezakolitostmi zalazuje iz prirojenega sovraštva, tako da smo ubogi kmetje komaj varni življenja; niti malo ovsenjaka nam ne privošči, ampak nam hoče odvzeti še tega . . . Če se pritožimo, nas zapre graj-

ščina v ječo, kjer skoro umiramo lakote. Tako nekrščansko ravnanje pije v nebo in nas sili, da prosimo Boga, naj nas maščuje.«

Tudi Pernburg vzpričo takih razmer ni držal rok križem, ampak s svoje strani je o uporah poročal v Gradec in prosil hitre pomoči, češ, da je nevarnost, da se ne upro ob enem podložniki sosednjih grajščin in se plamen upora zopet ne razširi ter provzroči neugasljiv požar.

Ravno, ko je bil upor l. 1687. najhujši, je umrl Pernburg, a to ni nič vplivalo na upornike, ki so vstajo nadaljevali zoper Pernburgovo vdovo Marjeto, roj. Kozel. Da se vstanek uduši, je bilo treba krepkega postopanja. Spomladi l. 1688. so ujeli glavnega kolovodjo Jakoba Stareta in ga obglavili pred Kranjem, v Smlednik pa so poslali dvesto karlovških graničarjev. Dotični ukaz modro pristavlja, da ne smejo biti ti graničarji Uskoki iz Žumberka, ker se je bilo bati, da ne bi ti potegnili z upornimi kmeti. Graničarji so jeseni l. 1688. upor udušili popolnoma, uporniki pa so bili zdaj skoro še na slabšem, nego pred l. 1684.

Na novo so se uprli podložniki, posebno kočarji, l. 1729. in sicer zaradi tlake. Hoditi bi bili morali na tlako po dvakrat na teden, kakor se jim je bilo ukazalo l. 1688. Pritožbo je seveda deželno glavarstvo zavrnilo ter podložnikom dalo prebrati patent v slovenskem jeziku — žal, da ni več ohranjen — a kmetje tem potom niso bili pomirjeni. Ker se je ravno takrat mudil v Ljubljani na potu v Trst polk Gvidona pl. Stahemberga in je deželno glavarstvo hotelo vsekakor narediti mir med upornimi kmeti, je poslalo štirideset mož onega polka v Smlednik, da poiščejo kolovodje v obširnih gozdovih, kamor so se bili skrili. Uspeh ni bil popolnoma dovoljen, zakaj ujeli so samo enega ter ga zaprli na ljubljanskem Gradu. Kmetje pa so postali najbržer ker se je bila ponesrečila namera deželnega glavarstva, še veliko drznejši, in ko je grajščina dela v zapor selskega sodnika Jožefa Grilca, sina nekega kolovodje, so pridrli po noči v grad, razbili vrata v ječo ter oprostili ujetnika. Vzpričo tolikega poguma upornikov je prosilo deželno glavarstvo dovolitve, da sme poslati v Smlednik kompanijo rednih vojakov; toda dvorni dekret z dne 4. septembra 1731. l. je to zabranil in zapovedal, naj se stvar reši po navadnem pravnem potu. Vsa stvar bi se bila bržčas zelo zavlekla, da se ni posrečilo grajski gosposki ujeti najhujših razsajalcev, Mihe Stenovca, po domače Zidarja, in pa Adama Krmeža; oba je poslala na ljubljanski Grad. Krmež je umrl l. 1735. v zaporu, Stenovec pa je ušel iz ječe, in to je gotovo še bolj vznemirilo kmete. Vendar so ga kmalu zopet ujeli, in bil je

zaprt skoro osem let; potem pa je obljubil, da bode hodil na dolžno tlako, in izpustili so ga.

Upor je bil seveda zadušen s tem, da so bili zaprti največji nemirneži, ki so podpihovali ostale kmete. Na novo so se oglasili ti s svojimi pritožbami l. 1757.; vendar tedaj ni bilo večjih nemirov, ker so se že dne 13. marcija 1758. l. zavezali v dolžno tlako z reverzom, katerega so jim pretolmačili tudi na slovenski jezik (in Craine-rische Sprach).

Ponavljali so se upori l. 1781. Najbrže so kmetje slišali kaj o nameravanih ljudomilih preosnovah cesarja Jožefa II. in, misleč, da so že pravnomočne, in da je popolnoma odpravljena tlaka i. t. d., so se znova začeli pravdati s svojo gosposko. Seveda je bil ves njih trud brezuspešen. Največji rogovilež je bil takrat Luka Drmastija iz Št. Valburge pri Smledniku. Šel je celo trikrat na Dunaj, pritožiti se k cesarju, l. 1781., l. 1782. ob času, ko je bil papež na Dunaju, in l. 1783. Toda zadnji pot se mu je godilo slabo; priprli so ga in po odgonu poslali v domovino. Vendar je šel še enkrat, l. 1786., k cesarju v tabor pred Ptujem. Posrečilo se mu je res, da je prodril do Jožefa II., in ta mu je baje rekel: »Le vstani, dobiš vse, kar ti gre!«

Zadnjič so se pokazale iskre upora v Smledniku ob prihodu Francozov na Kranjsko l. 1797. Toda takrat je bila napočila podložnikom že zora lepše prihodnjosti, čeprav naredbe Jožefa II. niso obrodile vsega onega sadu, katerega je bilo pričakovati od njih.

Leto 1848. je naposled popolnoma pometlo ostanke srednjeveških nazorov in naprav ter tudi kmetu podelilo one pravice, za katere se je moral boriti toliko in toliko let.

Vrabci.

Pred oltar sta baš stopila.
Bledih je nevesta lic.
Venca nima nič na glavi . . .
Nič ni svatovskih družic.

Prišel gledat je poroko
Radovedni vaški svet;
Polna cerkev ženk je starih,
Polna mladih je deklet.

»Celi vasi je sramota,
Da brez venca v zakon gre!
Nam pa tega ni se bati . . .«
Vsa dekleta govore.

Čivkajo po strehah vrabci:
»Ej, to same so laži!
Znana vas nam vsa je vaša,
Vemo, kaj se vse godi!«

I. N. Resman.

Dušne borbe.

Spisala Pavlina Pajkova.

(Dalje.)

VII.

o je prišel Emerih oni večer v svojo spalnico, je že počivala Feodora. Tudi on je takoj legel, ne da bi bil, kakor druge večere, pred spanjem čital še novine. Tudi se ni oglasil, dasi je vedel, da Feodora še ne spi. Čul je nje težko sopenje, nje nemirno premetavanje še dolgo po noči; takisto je spoznala tudi ona iz enakih znamenj, da je tudi njega nocoj zapustilo spanje. Čudila se je, a ni ga vprašala, pa tudi on ni vprašal nje, zakaj ne more spati. —

Drugo jutro ni bil profesor nič manj bled od Feodore. Bil je tudi tih, zamišljen ter je raztreseno odgovarjal. Pri zajutruku se je komaj dotikala Feodora jedil. Sprog jo je opazoval po strani ter majal z glavo. Da bi jo bila Vidmarica po pravici sumničila? Ne verjame sicer bedastoče, katero mu je zaupala ona sinoči pod pečatom največje molčljivosti, a njena sumnja ga je proti njegovi volji vendarle vznemirjala. In ako bi v tem tičalo nekaj resnice? — Nič nepoštenega si ne more misliti o Feodori, saj pozna nje čisti značaj; a tudi ona je človek in se lahko pregreši. Samo ob sebi ni tako medlega lica.

»Kaj ti je Feodora?« jo je naposled vprašal; »že nekaj dni se mi zdiš vsa drugačna. Kako vesela, kako zadovoljna in cvetoča si bila prvi čas, ko sva se tukaj nastanila, kakšna si pa zdaj! Ravno narobe.«

Ona mu ni odgovorila ničesar; z glavo samo je odkimala, češ, sama ne ve, zakaj je zdaj taka.

»Odgovori, odgovori, Feodora,« je on silil vanjo v vidni zadregi.

»Zdi se mi, da mi tukajšnji zrak ne hasni,« je odgovorila naposled s tihim glasom in stisnila ustnice, kakor kdo, ki ga sili jok, a noče jokati.

On jo je osupel pogledal; ni vedel, je-li prav razumel. Da bi ta sveži, dušo in telo krepeči zrak komu ne hasnil? —

»Ko bi se povrnila v mesto, Emerih,« je zaprosila ona bojzljivo; »bivanje v tej hiši mi res ne prija.«

On je vstal in se ji približal. »Ko bi se moglo to brez zamere zgoditi, bi ti rad izpolnil željo,« ji je dejal resno; »a zamera, kakor sama veš, bi bila velika. Ali te je kdo v tej hiši razžalil?«

»O ne sili vame!« je vzkliknila kakor zmočena. »Nihče mi ni storil kaj žalega, a vendar — se ne čutim srečne tu — živci me mučijo — telo mi slabi. Ako pa meniš, da ne smeva proč, potem pa potrpi z menoj — kmalu bode boljše. Saj veš, ženske smo včasih težko umljive stvari.« Pri tem je naslonila glavo na njegovo ramo ter se tiho zajokala.

On ji je dejal roko okoli života, ki ji je drgetal, kakor bi jo tresla mrzlica. »Ubožica,« ji je rekel, vidno pobit, »živce imaš razdražene; gotovo nisi zdrava.« Pri srcu mu je pa pri tem postalo ložje. Čutil je, da ne more biti grešnica ona, ki se z nežno vdanostjo naslanja nanj. — »Če pa res misliš, da ni nič posebnega,« je nadaljeval, »premaguj pred drugimi svojo mračnost, da se ne bodo izpodtikali nad tabo. Vidmarica si že beli glavo na tvoj račun in sinoči mi je —«

V tem trenutju je potrkala znana roka na duri. Feodora se je prestrašila; vedela je, kdo jima vsako jutro prihaja voščiti dobro jutro. Še bolj je skrila lice ob soprogovi rami, Emerih pa je zaklical z ne preveč vabljivim glasom: »noter!«

Ko je vstopil Franjo — on je bil, ki je potrkal — je odskočil za nekaj korakov nazaj. Grozno je prebledel ter obrnil pogled v stran, da ne bi videl Feodore v družega objemu. A takoj je spoznal svojo nespamet. S silnim naporom se je ozrl na njiju; prsi so mu hotele pri tem razpočiti, tako je razsajala ljubosumnost po njem.

»Feodora je nekoliko betežna in potrebuje največjega miru,« je izpregovoril Emerih proti njemu in sočutno z roko potegnil po temenu nje glave.

Ob tem se je Franju zvedrilo oko. »Tako božka očetova, ne ljubimčeva roka,« si je mislil vzpokojen. Takoj je spoznal, da Emeriha in Feodoro veže samo ona ljubezenska vez, ki družiti stariše in otroke. Kakšna tolažba je to bila zanj! In kakor je prej videl v njem le svojega tekmeča, tako se mu je sedaj nenadoma zazdelo, da je on njegov dobri prijatelj, tolažeč in milujoč njo, za katero bi žrtvoval vse, da bi jo videl srečno.

»Potem pa idi na zrak z njo,« je svetoval bratu; »danes je posebno blagodejen; mene je kar prerodil. Izprehajal sem se po gozdu dve celi uri. Vama se ne pridružim, da bo uživala Feodora več miru. Vidmarjevih tudi še ni videti; navadno jih ni na izpregled pred deveto uro, a zdaj je šele polosmih. Ne bode vaju torej nihče motil.«

Po teh besedah je hotel oditi. »Počakaj, Franjo, morda pa drugače ukrenemo,« ga je zadrževal Emerih. »Feodora naj gre sama in naj sede v kak skriven kotiček v gozdu, da ji nihče ne pride na sled. Ko bi jo jaz spremil, bi ji odganjal pokoj, katerega je toliko potrebna. Tudi imam nekaj nujnih pisem spisati. »Ali nisem pogodil prav po tvojem okusu?« je povprašal Feodoro, ki se mu je bila, začuvši njegov predlog, izvila iz njegovega objema in se brž pripravila na odhod.

»Bog te obvaruj!« ji je dejal ter ji podal roko; potem pa se je obrnil k Franju: »Ti, Franjo, pa mi boš delal družbo, dokler dokadim lulico tobaka. Ne morem zajutrnka prebaviti brez te nedolžne priklade.« Feodora je odšla, a brata sta ostala sama.

Nekaj časa sta se pomenkovala o vsakdanjih stvareh. Nenadoma pa je izpremenil Emerih glas; napravil je nenavadno pomenljiv obraz, in lice se mu je uresnobilo.

»Franjo,« je pričel ter stresel pepel iz dogorele lulice, »ti si prav sodil, rekoč, da se Feodora ne čuti srečne na moji strani. Pa če že ni bila srečna, še predno je poznala tebe, bojim se, da sedaj celo trpi. Pa kaj bi dalje govoril; saj upam, da me umeješ, kakor jaz vaju umejem in — obžalujem. Nič hudega si o vaju ne mislim; vem, da sta oba blaga, in da poznata svoje dolžnosti. Le zaradi sveta te prosim, da spoštuješ moje ime in pa njeno neomadeževano čast. Ne delaj je še bolj nesrečne! Saj kdo ve?« je pristavil otožno — »mlad nisem več; morda se ti kmalu umaknem, in potem —«

»Živi, o živi, brate še mnogo let,« je pretrgal Franjo neugodno Emerihovo govorjenje, in znalo se mu je, da mu je ta želja prihajala iz globine srca. Njegovo od solnca močno zagorelo lice je pri tem še bolje zagorelo od notranje presunjenosti. —

»Moram živeti, tudi ko ne bi hotel,« je odvrnil Emerih, »a pri tem bodem več trpel, nego si misliš; trpel zaradi vaju, ker vama ni pomoči.«

Bratova blagost in velikodušnost sta Franja omamili. Pod navidezno hladnostjo in ravnodušnostjo mu je torej bilo gorko čuteče srce. A Feodora, od katere je pričakoval, če ne družega, vsaj sočutja in usmiljenja, kako brezsrčno ga je bila odpravila! In sklep, kateri se mu je bil po noči rodil v glavi, in ki je bil dozorel zjutraj po dolgem izprehodu, se je utrjeval sedaj še bolj v njem. Obupen, ker jer Feodora brezčutno prezirala njegovo neznosno gorje, je sklenil vzeti v zakon Sidonijo. Vedel je, da je ta njegov korak nepremišljen, celo nepošten, a z nečim si je moral omamiti žgoče rane, in čutil je, da kot samec tega nikoli ne bi dosegel. Tako je že prej ukrepal; v tem

trenotju pa je pozabil na-se ter to veliko žrtvo hotel zvršiti ne sebi v tešilo, temveč bratu v tolažbo. —

»Ti si vse bolj živo domišljuješ, nego je v resnici,« je izpregovoril zdaj Franjo, in nekak čut srama in tesnobe mu je pri tem zapiral sapo, da ni mogel govoriti z navadnim glasom. »Da napravim konec tvoji sumnji in bridkosti, se oženim.«

»Ah, torej vendar-le,« je vzdihnil Emerih utolažen, a pri tem ga je vendar nekoliko neverno pogledal. »In s katero, če smem vprašati?«

»S Sidonijo,« je zamolklo odgovoril Franjo.

»Ali se ti je mahoma prikupila?« pozvedoval je Emerih, in zopet se je razprostrla prejšnja pobitost po njegovem obličju; slutil je, da se Franjo s to snubitvijo le žrtvuje njemu na ljubo.

»Ni se mi, niti se mi nikoli ne prikupi,« je odvrnil Franjo burno, »a vzamem jo vendar!«

»Franjo, ne sekaj sebi rane, ki te bode še huje skelela od prejšnje,« je svaril Emerih. »Zakon ni igrača!«

»Ali morem drugače?« je zaklical Franjo s silnim glasom. »Neka pomoč se mora najti, da se poravna ta zamotana stvar med nami.« In kakor da bi se bal bratovega ugovarjanja, je vstal ter hitro odšel iz sobe.

Četrť ure pozneje je stopil Franjo iz hiše, oblečen v svetlo platneno obleko, s potno torbico preko ramen in z debelo gorjačo v roki. Stopal je tiho in brzo, kakor da bi se bal, da bi ga kdo domačih ne srečal in mu zabranjeval načrt, katerega si je bil v trenotju napravil. Nihče ni vedel za ta načrt. Samo v kuhinji se je bil malo prej oglasil, toliko, da je izročil kuharici listek, namenjen domači gospej. V njem je na kratko naznanil, da ga ne bo nekaj dni, ker pojde na daljše peš-potovanje v okolico, s katero bi se rad seznanil.

Kakih pet minut je tako hodil, vidno nemiren. Po najkrajših potih, prav kakor begunec je prehodil vrt, del vinograda, in že je bil v dolgem drevoredu, skozi katerega se je šele dospelo do izhoda Vidmarjevega posestva. V drevoredu je bila tu pa tam kaka klop; na eni izmed njih je sedela ženska oseba.

Ko jo je Franjo zapazil, je bil že tako blizu nje, da se je ni mogel več izogniti. Bila je Sidonija.

Franjo je za trenotek postal in zrl s tajno grozo na-njo, kakor da je zagledal prikazen. Nato se je zganil. Ali zdaj, ali nikoli, si je mislil ter se ji pogumno približal.

Sidonijo je prijetno iznenadil njegov prihod. »Kaj pa to pomeni, gospod Franjo,« je vzkliknila nato vznemirjena, zapazivši, da je oblečen kakor na daljšo pot; »saj nas vendar ne zapustite?«

»Samo za nekaj dni, gospodična; a kako prav, da morem z vami govoriti še pred svojim odhodom. Ali smem sestiti?« je povprašal ter prisedel k njej na klop.

Sidonija je postajala zmetena. Tako živahno ni Franjo še nikoli govoril z njo. Pa kako čuden zvok ima njegov glas. in kakšen je svit njegovih oči!

»To me še vprašujete?« je odvrnila ona z očitajočim, pa vendar milim glasom; »vaša bližina je meni vedno ljuba.« In nje obraz je zazarel pri teh besedah kakor žerjavica.

Nje ljubka zmetenost, ki je bila najboljša priča njenih čuvstev zanj, je ganila Franja. Ali zasluži ubožica, da bi se on igral z njenim srcem? — In ko jo je pri tem pomilovalno pogledal, se mu je zdelo, da tako grde, kakor danes, je še nikoli ni videl. Bila je oblečena v žolto obleko, katero so kitili rdeči trakovi; in te dve kričeči barvi sta tekmovali z barvo nje ne polti in njenih las ter jo silno pačili. In zopet ga je navdajalo prepričanje, da Sidonije iz ljubezni nihče ne zasubi, če jo bo sploh kdo kdaj snubil. Ako jo torej on v zakon vzame, izvrši tako rekoč usmiljeno delo, ne pa, da bi mu mogla vest kaj očitati.

Njegov pogum je oživel. Naslonil je roko na komolec, si podprl z njo glavo ter, neprestano zroč v nje obraz, se ubijal, da najde primernih besed, s katerimi bi ji odkril svoj namen.

Sidonija je slutila nekaj nenavadnega. Zaukala in zaplakala bi bila ob enem; tako čudno ji je bilo pri srcu. Z napol odprtimi ustnicami je zrla v oblaček, ki se je lahkotno gibal dalje, po azurnem nebesnem oboku, nje uho pa je željno poslušalo dvospev ptičjega parčka, ki je sedel na bližnjem vejevju. Ono nebo, ono ptičje žgolenje je videla in čula vsaki dan, a danes se ji je dozdevalo vse nekam drugačno, novo, lepše.

Franju pa je po sencih bilo kakor s kladivom; glava mu je postajala vedno težja. Pogum mu je zopet upadel. A domislil se je brata, domislil se Feodore; bratu je dolžan neko zadostilo, Feodori pa — toda na-njo ni smel niti misliti. In upadlih lic, z motnim pogledom je segel hipoma po Sidonijino roko, a v prsih se mu je srce krčilo od neznosne bridkosti.

Ona se je zganila. Ozrla se je nanj s toplim, svetlim žarom v presenečenih očeh, a brž potem, kakor da bi se bala nepoklicane izdajske rdečice, je pogledala v stran.

»Gospodična Sidonija,« je začel on s trepetajočimi ustnicami in s čudnim bleskom v očeh, »bili ste mi vedno dobra, zdelo se mi je

celo včasih, da ste mi več, nego dobra. Ali mi hočete postati prijateljica in — in tovarišica za življenje?« — Hvala Bogu, usodna beseda je bila izrečena; vse drugo pojde samo ob sebi. Vzdihnil je iz cele duše, izpustil brž njeno roko ter pogledal v stran.

»Hočem!« je zašepetala ona iskreno, »ako res mislite, da boste srečni z menoj. Ali — ali« — je pristavila, se obotavlja, ter je malko pobledela — »kaj ne, ko ne bi imela velike dote, me ne bi snubili?«

»Vaše dote celo ne potrebujem, ako vas more zadovoljevati preprosto življenje, kakršno vam morem jaz ponuditi,« je odgovoril Franjo s temnim obrazom. — »In tako sva dogovorjena, da postaneva zakonski par,« je hitro pristavil, kakor da bi se bal nadaljnjih sentimentalnih vprašanj, ter vstal in odhajal. »Ne zamerite mi, Sidonija« — in močno je zardel, izpregovorivši nje ime brez pridevka »gospodična« — »sedaj moram hiteti; mudi se mi. Ko se povrnem s svojega kratkega potovanja, storim še pri vaših roditeljih svojo dolžnost.«

Privzdignil je klobuk ter dirjal bolj, nego hodil po drevoredu navzdol.

Še predno se je Sidonija zavedela, je bil izginil Franjo njenim očem.

Neumestni način Franjeve snubitve, takisto hladno vedenje njega kot snubača, bi bilo vsaki drugi vzbudilo sumnjo, da pri njem ali v glavi, ali v srcu ni vse v redu. Sidonije pa vse to ni prav nič motilo; mislila in čutila je o Franju pod vplivom one čarovnice, ki nam čudodejno pretvarja ljubljena bitja po našem okusu: čarovnice, ki ji pravimo ljubezen. Morda ima Franjo dogovorjen sestanek, morda se je bal zamuditi pošto; saj je že preje bežal proti izhodu, še predno je bil njo zagledal. A nje dote ne mara! Kako jo to tolaži. Tedaj pa mu je ona draga, in on jo ljubi! Ali bi jo bil sicer izvolil za ženo? — Tako je modrovala pri sebi ter se zamaknila v sladke sanje, v one blažene, toliko osrečevalne sanje, ki menda vsakega človeka vsaj enkrat v življenju omamijo; in tačas se človeku vsa priroda smehlja, zvezde mu mileje migljajo, cvetice nežneje duhtijo, v ozračju zre samo soglasje in milino; a vse to ni družega, nego odsev onega žara, ki mu gori v duši: žara ljubezni!

In ko se je bil Franjo čez nekaj dni povrnil, mu ni bilo treba pri starih Vidmarjevih prositi šele hčerine roke. Oba sta mu prera dostno hitela nasproti, ga imenovala predragega zeta in sina ter njemu in Sidoniji želela blagoslova in sreče.

(Dalje prihodnjič.)

Kameneni dež.

Spisal dr. Simon Šubic.

(Dalje.)

navedenimi razmerami je brž ko ne v zvezi, kar pripoveduje Da im a h. On pravi, da se je sedemdeset dni (!) nepretrgoma videla na nebu ognjena megla, iz katere so letele iskre utrinkom podobne. Ko se je približala zemlji, se je odtrgal majhen del od nje ter je padel aerolit pri Egospotami na tla. — Kaj takega se ni še nikjer drugod opazovalo, tedaj je neverjetno.

Temu nasproti pa so pač verjetne neke prikazni, ki provzročujejo temo ob časih, kadar padajo aerolite. Omenili smo že večkrat, da se pokaže dostikrat na nebu črna meteorna megla, katera včasih tako zakrije sonce, da se stori mrak in tema na zemlji, kakor tačas, kadar sonce mrkne. Kaj se v tistih meteorskih meglah godi, tega ne ve nihče. Mislimo pa si lahko, da na isti način, kakor nad zemljo, pred našimi očmi, se utegne tudi zbrati svetovno ali planetarsko kamenje kjerkoli si bodi v vesoljnem prostoru. Kadar se kaj takega prigodi med zemljo in solncem med tem, ko nas sonce obseva, tedaj pa nam zakrije sonce gosta množina tega kamenja, ter se pri jasnem obnebj u solnce zatemni. Kadar je gruča meteorskega kamenja velika in dolga, potrebuje tem več časa, predno se izvleče izmed solnca in zemlje, čim daljši in širokejši je prostor, katerega zavzema med solncem in zemljo. Tedaj je mogoče, da se včasih sonce skrije za delj časa za meteorskimi meglami, katerih še nikjer videti ni. Iz tega vzroka izvira prej ko ne tisto zatemnevanje, katero so opazovali ljudje leta 1090. skozi tri ure, in leta 1203., katero je trajalo šest ur. Težje si je misliti, da je omenjeni vzrok provzročeval solnčni mrak skozi cele tri dni leta 1547. tačas, ko se je bila usodepolna bitka pri Mühlbergu.

Marsikatera ljudska šega kaže, da ima svoj izvor v enakih dogodkih. Plinij pripoveduje, da so stara ljudstva med tistim časom, kadar je luna mrknila, pričakovala kamenitega dežja. — Med sedanjimi Sirci pa se nahaja tudi še ljudska vera nepoznanega izvora, katera dela ljudem skrbi, da ne bi padlo v svetlih nočeh med tem, ko luna sije, kaj nebeškega kamenja na tla.

Leta 1095. dne 25. aprila so videli na Francoskem, da so zvezde padale z neba tako na gosto, kakor toča. V Massahusettu in v Vir-

giniji so se dne 22. aprila l. 1800. zvezde kar tropoma utrinjale, in taka gošča je padala dobri dve uri. Arago je prvi opazil, da se utrinjalke aprila meseca rade ponavljajo, da prihajajo v tistih dneh včasih kar leto za letom. — Take po redu se ponavljajoče imenujemo obhodne ali periodične utrinjalke. Najiminitnejše obhodne utrinjalke se prikazujejo okoli sv. Lavrencija (10. dan avgusta), druge pa okoli 13. novembra. V teh dneh jih prihaja in popada taka množica, da jih primerjajo arabski poročevalci z kobiličnimi roji.

Na Grškem v Tesaliji se nahaja stara povest, da se po noči 6. avgusta odpro nebesa, in da se pokažejo luči med nebeškimi vrati.

Angleži imajo v svoji cerkveni pratiki dne 10. avgusta, na praznik sv. Lavrencija opombo iz davnih časov o poznanih periodičnih utrinjalkah tega meseca. V cerkveni pratiki pa so zabeležene ta dan: »Ognjene solze svetega Lavrencija«. — V Cambridgu se hrani rokopis nekega meniha iz preteklega stoletja, podoben dnevniku, ki je znamenit zaradi tega, ker je pisatelj pristavil vsakemu dnevu opazko o prirodnih prikaznih tistega dne; ta menih je obeležil 10. dan avgusta z imenom: »meteoroides«.

Dasi je bilo torej že okoli srede preteklega stoletja znano, da se na dan sv. Lavrencija ponavljajo njegove ognjene solze, sta vendar dokazala šele Olbers in Benzenberg (i. dr.) po natančnejšem opazovanju, da moramo utrinjalke na praznik sv. Lavrencija prištevati periodičnim prikaznim.

Olmsted in Palmer sta po noči od 12. do 13. novembra meseca l. 1833. v Severni Ameriki čudeč se opazovala, da so padale utrinjalke tako gosto, kakor da bi metlo. V devetih urah sta jih štela čez 240 tisoč! — Tolika množica opravičuje, da take skupaj padajoče utrinjalke imenujemo »reko« ali »meteorsko reko«.

Meteorska reka leta 1833. je bila tako velikanska, da se je videla na silno obširnem obnebu od Jamajke pa celo do Bostona. Ta reka se je ponovila, čeprav ne tako gosta, leta 1834., 1837., 1839., posebno opazovana v Severni Ameriki po noči od 13. do 14. novembra. Navadno se opazujejo meteori tudi v naših krajih ob tistem času leto za letom.

Kdor pomisli, da so v vesoljnem prostoru med svetovi tolike množice utrinjalk, da padajo kar po devet ur tako gosto, kakor kobilični roji na zemljo (n. pr. l. 1833.), ta se ne bo čudil, ako povemo, da utegnejo zatemniti solnčni svit. Dosti je, da stopi taka gosta reka aerolitov med solnce in zemljo. Ker so aeroliti neprozorni, ne morejo solnčni žarki skozi njih trupla prihajati na zemljo; kar pa solčne

svetlobe med posameznimi aeroliti prve vrste prodre, to se ujame ob njih truplih, naj bo v drugi ali kateri si bodi daljnji vrsti, ter ne more do zemlje, in tedaj je nam tema na zemlji.

Razjasnil se nam je glede utrinjalk že pojav za pojavom, pa vendar-le nahajamo tudi tu še nekatere nerazumljivosti. K takim nerešenim zagonetkam treba prištevati začetek aerolitove svetlobe. Visokost nad zemljo, pri kateri se vnamajo, je tolika, zrak je v tisti višini tako tenak, da bi skoraj smeli reči, da je ondi prazen prostor. Sicer se utegne ogenj, ki daje svetlobo, pokazati brez pomoči kisleka od same ogretve in od razbeljenja. Odkod pa razbeljenje? Navadni odgovor je ta, da se meteori ogrevajo in vnamajo od drgnjenja ob zrak, ker s tako silno planetarsko hitrostjo šinejo skozenj. Toda ali jih more tako tanki zrak tolikanj ogreti z drgnjenjem? Poisson pa je celo trdil, da se že vnamejo, predno pridejo do ozračja naše zemlje. Kdo trdi prav? — Kakor pri rastlinah še nimamo prave vednosti o prvem spočetju, takisto je tudi pri trdih meteorih še neka neprezorna tema. Saj si še tega ne vemo tolmačiti, kaj se godi v imenovanih črnih meteornih meglah, katere vendar postajajo nižje v ozračju, dejal bi, skoraj pred našimi očmi. Kdo bi vedel povedati, kaj se godi v taki črni megli, v kateri grmi več minut, predno pade iz nje aerolit? Kdor se je temeljito bavil s prirodnimi vedami, ta ve, da ni varno trditi kaj gotovega, dokler ne moremo ponoviti dotičnega prirodnega pojava kot eksperiment pred svojimi očmi! Skrivnejša pa ko je stvar naravoznancu, bolj izpodbada moči njegovega bistrega duha. Up, da mu da ta ali ona pomoč ključe do skrivnosti, ga priganja k marljivemu delovanju in natančnemu opazovanju; in kar hipoma se mu utegne vse razjasniti po drugi poti, odkoder se najmanj nadeja rešitve tega vprašanja.

Meteorni reki sv. Lavrencija in meseca novembra imata obedve svoj izvor na tistem kraju neba, proti kateremu ravnokrat meri tek zemlje. Solze sv. Lavrencija izvirajo iz nekega kota med zvezdnimi krdeli Perzeja in bika, reka meseca novembra pa iz krdela levovega.

Utrinjski roj Leonidov.

Povprek sredi meseca novembra se prikaže leto za letom meteorski roj Leonidov, tako imenovan po svojim izvoru v zvezdnem krdelu levovem.

Preprosti otroci matere zemlje si iz večine nič takega ne mislimo, da bi se kaj ustavljalo teku ali gibanju našega sveta po vesoljnem svetovnem prostoru, ki je na videz prazen. Koliko tistih izobražencev,

katerim je iz mnogovrstnih ukov po šolah znana Koprnikova osnova planetov, koliko jih je, ki bi razumeli natanko, kolikšne zavire mora premagovati zemlja na svoji poti okrog solnca! Pot naše zemlje okrog solnca ni prosta, prostor, po katerem se giblje naš svet, ni prazen.

Po vesoljnem prostoru je še vedno, kakor od začetka stvarjenja, tudi še dan današnji porajanje in pokončevanje svetov. Po vsem tem prostoru se kadi od kosmiškega ali svetovnega prahu! Povsodi mrgoli vse od tvarin, bodisi da se razsipljejo kot ostanki bivšega sveta, bodisi da se zbirajo skupaj v nov svet!

Skoraj v vsakem letnem času zadeva tekoča zemlja ob cele roje majhnih svetovčkov, kateri teko, sedaj na redko, sedaj na gosto zbrani, napošev čez nje pot. Tedaj mora zemlja kakor lokomotiva, ki orje sneg, prodirati goste trume svetovnega drobiža.

Dasi za gotovo še ne poznamo gibanja utrinjalk po vesoljnem prostoru, veñdar ni dvomiti, da ne bi imele prav, kakor vsi drugi znani manjši in večji svetovi, svojih določenih drag. Ker pa so raztresene po tej svoji poti, imenujemo meteorske pasove neke njih trume, katere se prikazujejo ob določenih časih ob dragi naše zemlje. Tak meteorski pas gre sredi meseca novembra čez pot naše zemlje. Nekaj teh meteorov meri s svojim tekom ravno na zemljo, nekaj, kar bi jih blizu nje imelo po strani odteči, jih potegne zemlja na-se po splošnem zakonu natezovanja med svetovi.

S svojo silno planetarsko ali svetovno hitrostjo — kakih šest milj v sekundi — se poganjajo ti meteori v ozračju naše zemlje. Od te hitrosti in od silnega drgnjenja ob zrak, katerega prodirajo, se ogrejejo ti potniki tako, da se razbelijo, vnamejo in goreči iz večine razprše. Meteorski repi niso družega, nego tak goreči prah meteorskih trupel. Samo kar je večjih trupel med njimi, ki se v svojem ognju ne raztope in ne razprše popolnoma, popadajo kot aeroliti ali svetovno kamenje na zemljo.

Meteorski pas Leonidov, kateri preseče dne 13. novembra pot naše zemlje, se razteza v podobi elipse iznad solnca tja preko Jupitra, Saturna in še celo nekaj preko Urana.

Vsa ta dolga pakrožna pot je potresena deloma z gostejšimi, deloma z redkejšimi meteorskimi roji. Vso to pakrožno pot smo že imenovali meteorski pas. — Kakor se gibljejo vsi svetovi našega osolnčja okrog solnca, enako se vrti tudi ta meteorski pas okrog solnca. Čas njegovega obhoda okrog solnca znaša 33 let. Torej zadene pot naše zemlje vsakih 33 let zopet ob tisti kraj tega pasu, ob katerega se je zadel pred triintridesetimi leti. Dne 13. novembra l. 1833.

so prihajale utrinjalke iz levovega krdela, krasnim raketom enake, tako na gosto, kakor da bi bilo metlo, da je bilo videti, kakor da bi bilo gorelo nebo na onem kraju, odkoder so prihajale. — In res se je 13. novembra 1866., ravno 33 let pozneje, prikazala zopet velika množica lepih utrinjalk.

Sicer se prikazujejo tudi med temi 33 leti meteori vsako leto, toda toliko jih ni nikoli skupaj; bolj redki so po onih krajih svojega pasu.

Zvezdoslovci pa so odkrili dotike med nekaterimi meteorskimi pasovi in med repatimi zvezdami ali kometi. Astronoma: Peters in Oppolzer sta dokazala, da se skoraj vsaki meteorski pas ujema s potjo kakega kometa; ali z drugimi besedami: utrinjalke se gibljejo okrog solнца iz večine po tisti poti, po kateri se giblje ta ali druga repatica.

Leta 1892. so pričakovali astronomi dne 27. novembra novega meteorskega roja, katerega šele opazujejo izza leta 1872. Dne 27. novembra l. 1872. bi se bil imel prikazati na dvoje razkrojen Bielov komet, a ga ni bilo! Namesto njega pa se je prikazal posebno gost in krasen meteorski roj, kateri je prinesel na zemljo v eni noči več stotisoč utrinjalk. In ta roj Bielove repatice se je ponovil leta 1885., prav kakor so zvezdoslovci ugibali, češ, da se njegovi ostanki prikazujejo v podobi utrinjalk.

Odtod prihajajo misli, da se vsaj nekaj utrinjalk porodi iz repatic. Dognana pa ta reč še ni. —

Meteorne reke s svojim svetovnim drobižem ali z asteroidnimi kosovi, katerih je menda zbranih v njih na milijone, imajo torej svoje gotove kraje v vesoljnem prostoru, po katerem se gibljejo okrog solнца. Kadar se zadenejo njih poti s potjo naše zemlje, takrat zabredejo v naše ozračje ter nam dajo pogled aerolitov ali kamenenega dežja. Zemlja ima svojo posebno pakrožno ali eliptično pot okrog solнца. Po enakih potih menda pohaja tudi asteroidni drobiž okrog solнца in sicer ne samo meteorne reke, ampak tudi vsaki posamezni kos, bodisi, da teka z reko vred, ali posamič zunaj reke. Saj padajo utrinjalke ne le v tistih dneh, ko jih je cela množica zbranih, ampak dan za dnevom; šteje se jih po pet do osem na dan razen onih, katere teko po velikih rekah.

Take prikazni silijo zvezdoslovce do sodbe, da je asteroidnih kosov raztresenih po vsej zemeljski eliptični dragi okrog in okrog solнца, na tem mestu redkeje, na onem gosteje. Astronomi torej po pravici trdijo, da utrinjalke delajo svoj kolobar, ali da plava asteroidni kolobar po vesoljnem prostoru okrog solнца. Ob križiščih kolobarja in zemeljske drage prihajajo najbližje zemlje, in tedaj zabredejo cele reke v pozemeljsko ozračje.

Srečavanja.

Spisal Fr. Dolinčan.

(Dalje.)

Bilo je nekega dne v prvi polovici junija, ko sem stopil ob enajsti uri dopoldne iz kolegija na vseučiliški prostor, da bi prebil na svežem zraku akademično četrto ure. Pred stolno cerkvijo je stala cela vrsta krasnih kočij. Kočijaži so imeli na dolgih rumenkastih suknjah pripete šopke iz svežih cvetic. To je bilo znamenje, da se je v cerkvi vršila poroka. Nikdar nisem bil na take stvari posebno radoveden in sam ne vem, kako da me je tačas mikalo, da bi si ogledal to svečanost. Sicer je pa tudi mogoče, da me je vzgled drugih vlekel, kajti od vseučilišča se je bilo vse usulo proti cerkvi. Že iz tega se je dalo sklepati, da sta bila ženin in nevesta kaj nenavadnega. Šel sem torej tudi jaz za drugimi, a ko sem se priril do cerkvenih vrat, je bila poroka že končana; v tistem hipu so prišumeli iz cerkve svatje in njim na čelu ženin in nevesta. Jaz sem bil v prvi vrsti, in za mano je pritiskalo toliko radovednežev, da se ni dalo umakniti. S ponosnimi koraki je stopala nevesta na strani svojega soproga tako tesno mimo mene, da se me je dotaknila njena bela obleka, in da sem zaduhal cvetlice, katere je imela pripete na kipečih prsih. Nevesta pa je bila – Evelina! In čudno! Oblečena je bila skoro v enako belo obleko, kakor sem jo videl v sanjah na mrtvaškem odru. Skoro enako je bila tudi nakičena s svežimi cveticami, in prav tako so se ji v črnih laseh lesketali biseri in demanti!

O, kako krasna, kako lepa je bila! Kako me je pretreslo po vseh udih, ko so se nje deviška krila zadela moje obleke! Stal sem nem in osupel. Opazila me je bila, to sem dobro videl, a pobrigala se ni za-me čisto nič. Menila se ni v tistem trenutku pač za nikogar, nego za svojega poročenca. S pogledom, polnim neizmerne vdanosti, se je ozirala vanj, in prevelike sreče se ji je vse samo smijalo. Sedla sta v voz ter oddrdrala! —

Jaz sem pa še vedno stal in premišljal, kako je to mogoče. Kaj si nista bila pred dobrim mesecem zaročnih prstanov vrnila? Ali je mogoče, da sta se tako hitro zopet sprijaznila?

Tedaj sem bil pač še neizkušen! Tedaj še nisem vedel, da na svetu ni doslednosti, in da je je najmanj v srčnih rečeh! —

Ko pa sem se bil popolnoma zavedel, me je obšla želja, da bi mogel izginiti s sveta. Sram me je bilo, da sem se dal tako zalotiti. Kaj me je vendar zapeljalo, da sem se ji tako izpostavil? Kaj si mora misliti o meni! Tja pred cerkev sem bil šel ter se vstopil tako, da je morala mimo mene! Ali se ji nisem zdel grozno smešen? Pa še topi obraz, katerega sem ji kazal v prvi osuplosti! Oh, ta sramota! Ko bi ji vsaj povedati mogel, da nisem bil prišel zaradi nje, in da bi me nikdar blizu ne bilo, ko bi bil le slutil, da se ona poročuje!

Dokaj časa potem sem bil na duši in telesu hudo potrta. Prizadeval sem si sicer, da bi pozabil vse, a ves trud je bil zaman!

Še dandanes vem prav natanko, kako mi je bilo tiste dni. Imel sem neprenehoma mrzlico. Sedaj me je kuhala vročina, sedaj me je izpreletaval mraz. Stresal sem z glavo, da bi se iznebil njene podobe, ki mi je neprenehoma vstajala pred očmi, a zaman. Sedaj sem jo videl, kako se izprehaja za roko s svojim izvoljencem; sedaj zopet, kako mu je položila glavo na prsi ter uprla nebeske svoje oči vanj; sedaj jo je poljubil on na cvetoče ustnice, a potem zopet ona njega. Naposled se mi je skoro bledlo, in začela me je grozno glava boleti; moral sem ostati nekaj dni v postelji. Z glavoboljem pa mi je končno tudi pri srcu nekoliko odleglo.

* * *

Drugi državni izpit sem bil prebil ter odšel potem na počitnice. Oktobra meseca pa sem se vrnil zopet v Gradec, da bi napravil tu še tretji državni izpit. Ko sem se nekega dne izprehajal po Gosposkih ulicah, sta me srečala ona in njen soprog. Nekako leno sta se pomikala dalje, in molče sta stopala drug poleg drugega, kakor si ne bi imela ničesar povedati. Zdela sta se mi oba nekako prepadla, zlasti pa so bila njena poprej tako cvetoča, tako lepo okrogla lica vidno obledela in upadla. On je malomarno zrl pred se v tla, ona pa me je bila menda že od daleč ugledala; kajti dobro sem videl, kako je tiste čudovite oči zopet uprla vame. Mene pa je navdajal v tem trenutku nenavaden pogum; mirno sem ji šel nasproti in zdržal sem cel čas njen pogled. Iz oči ji pač ni več plantel tisti živi ogenj, kakor nekdanj — ugasel je bil! A radi tega ni bil njen pogled sedaj nič manj nevaren; miloben je bil še bolj, nego preje, in neka otožnost ji je sijala iz oči, ki mi je globoko segala do srca. Kmalu bi bil zopet omagal, a o pravem času sem se še spomnil, kaj mi je bila storila. Ironiški sem se ji nasmejal, kakor bi ji hotel reči: vem, da nisi srečna, a jaz te ne pomilujem!

Ona me je razumela, kajti zardela je in povesila oči. Meni pa je bilo to v neizmerno tolažbo. Zdelo se mi je, kakor bi se bil maščeval s tem edinim nasmehljajem za vse poniževanje, vso sramoto in vse bridko razočaranje, ki sem je okusil radi nje.

* * *

Pretekli sta bili od tedaj zopet dve leti. Ne govoril bi resnice, ako bi trdil, da se je v tem času nisem nikdar spomnil. Zgodilo se je večkrat, da me je posamezna poteza v obrazu ali kaka druga posebnost pri kaki deklici ali ženi domislila Eveline, in na dotični osebi se mi je potem vselej z nekako posebno slastjo pomudilo oko. Pozabil je še nisem bil, dasi sem se bil v dveh letih precej iztreznil.

Sedaj pa sem bil zopet v Gradcu. Prišel sem bil promovirat. Ker sem bil precej dobro podkovan, sem se rajši pridno izprehajal, nego da bi bil tičal pri knjigah.

Nekega popoldne sem se bil napotil na Grad. Bil je krasen jesenski dan, in bilo je pričakovati prav lepega razgleda. Prišel sem bil s počasnimi koraki že precej visoko, in tedaj mi je nenadoma, ne da bi si bil vedel razložiti, kako in zakaj, stopila pred oči ona podoba, ki me je nekdaj s tako čarobno silo vezala na-se. Sam sebi sem se čudil, kako sem jo mogel tako pozabiti, da sem se je šele sedaj spomnil. Tačas pa se me je polastila neka neodoljiva sila, in neki notranji glas mi je velel, naj se vrnem, ker jo gotovo srečam. Zaman sem se ustavljal; srce me je vleklo siloma nazaj. Skoro v tek sem se tedaj spustil nizdolu proti parku in potem čez park dalje. — Glas mojega srca me ni varal! Prav pri tistem kottičku, kjer je postavljen Schillerjev doprni kip, sem jo zagledal. Poleg nje je stopalo mlado, rdečelično dekle ter rinilo otročji voziček pred sabo. Ko sem prišel bližje, sem zapazil v vozičku prelepo otroče, zdravo in živo, da je je bilo res veselje videti.

Da, to je bil njen otrok! Popolnoma je bil njej podoben! Tista usteca, tisti mali, fino izraženi nosek, tiste čarobne oči! Tja k njemu bi bil skočil in ga udušil s poljubi! Nisem vedel, ali bi se bolj otroku divil, ali njej; kajti tudi ona je bila sedaj lepša, nego kdaj poprej; na novo se je bila razcvetla. Nekoliko bujnejša je bila postala, odkar je nisem bil videl. V njenih očeh pa je žarel mladostni ogenj s podvojeno močjo, in vztrepetal sem, kakor nekdaj, ko je uprla svoj pogled vame. Videla je mojo zadrego in na lahko se je nasmejala. Potem pa ji je oko mirno in veličastno in v vidnem veselju plavalo od mene na otroka in od otroka zopet nazaj na-me. Kaj je hotela s

tem povedati? Oh, jaz sem jo le predobro razumel! Sedaj je bila vrsta na njej, da se je maščevala, in kako se je maščevala! Vedela je, da občudujem njenega otroka, in da občudujem njo; zato je nje pogled govoril: »Kaj ne, da je lepo to dete, ta pristrčni moj sinček? Glej, s tabo ne bi bila nikdar tako srečna!« —

Zardel sem in zaman sem se trudil, da bi prikriil, kar se je godilo v meni. Ko sem bil že mimo nje, sem se ozrl nehote nazaj, a v tistem hipu se je ozrla tudi ona. Še vedno se ji je bralo zmagoslavje na obrazu. Urno sem se zasukal in pospešil korake. Žal mi je bilo, da sem slušal notranji glas, in da nisem bežal na nasprotno od tiste strani, kamor me je bilo vleklo srce. To je bilo dobro, da sem že drugi dan popoldne lahko zapustil Gradec. Vesel sem bil, ko sem bil zopet v beli Ljubljani, četudi mi je nekoliko dni nekako domotožje težilo srce.

* * *

Toda tedaj se nisva videla zadnjič! Leta 1886. je bilo, ko sem potoval spomladi z naborno komisijo v Ilirsko Bistrico. V Št. Petru izstopivši, smo hodili po peronu gori in doli. Med pogovorom sem se ozrl proti vlaku, s katerim smo se bili ravnokar pripeljali, in pri oknu voza drugega razreda sem zagledal žensko, ki se mi je zdela takoj nekako znana. Premišljal sem nekoliko, in ko sem stopil korak bližje proti vlaku, sem spoznal — Evelino. Ali kakšna je bila sedaj! To je bila le senca nekdanje tako cvetoče in ponosne Eveline. Lica so ji bila uvela in prepadla, čelo je bilo že nekoliko zgubančeno, in izraz njenega obraza tako resen in bolesten! Nje nekdanj tako žive in ognjevite oči so zrle otožno in malomarno v svet, kakor človeku, ki je pokopal vse svoje nade in upe. Imel sem dokaj časa, da sem jo opazoval; kajti ni me bila precej ugledala. Ko pa me je končno opazila, je bolj in bolj napanjala oči, kakor bi se hotela prepričati, se li ne moti. Ko pa me je naposled spoznala, je povesila svoj pogled, in poteze njenega obraza so se potegnile v oduren izraz.

Poleg nje je stal štiri do pet let star deček, ki pa je bil videti tudi bolehen.

To ni bila več tista Evelina!

Ker se je ona ozrla strani, sem ji tudi jaz obrnil hrbet ter se začel razgovarjati s svojimi sopotniki, ne da bi se menil dalje za-njo, boječ se, da bi ji bil nadležen, ako bi se bil še dalje oziral po nji. A ko se je dalo znamenje za odhod vlaka, v katerem je sedela ona, si nisem mogel kaj, da se ne bi bil ozrl še enkrat na-njo. Še vedno je bila pri oknu, in glej! naju pogledi so se ujeli. V tem, ko sem bil

obrnjen proč od nje, so počivale njene oči na meni, in ko sem se nemudoma ozrl, ni mogla tako hitro umakniti pogleda. Ko pa se je začel vlak pomikati dalje, sem dobro videl, kako se je ugriznila v spodnje ustnice in zdelo se mi je, kakor bi se ji bilo zaihtelo; kajti hitro je potegnila robec iz žepa ter si ga pritisknila na obraz. Ob enem pa se je sklonila k svojemu sinčku ter ga začela strastno poljubovati in stiskati na srce.

V naslednjem hipu mi je izginila izpred oči.

Od tistega časa pa se nisva videla nikdar več. —

Znameniti Slovenci.

Spisuje Fridolin Kavčič.

62. Dr. Janez Frančišek Papler.¹⁾

Dr. Janez Frančišek Papler iz Stare Loke je bil doktor zdravilstva in modroslovja ter ud »Ljubljanske teh delavne modrine« (»Academia operosorum Labacensium«). Izdal je: 1.) Dr. Marco Gerbezio in observantiae tesseram cecinit carmen elegiacum. Lab. 1692. 8°. 2.) In ejusd. Marci Gerbezii opus intricatum extricatium carmen. Lab. 1692. 8°. Utrumque Gerbezii operibus praemittitur.

63. Janez Cimbol,²⁾

slikar v Celju, je olepšal l. 1795. cerkev v Novi cerkvi s freskami. Snov je vzeta iz starega testameta.

64. Boštjan Jovada,³⁾

slikar v Radgoni, je naslikal l. 1623. oltar svetega Janeza za cerkev Svete Trojice v Slovenskih goricah.

65. Jurij Jovada,⁴⁾

sin prejšnjega, slikar v Radgoni. L. 1660. so ga poklicali v Gradec, kjer je slikal dekoracije za slavnostni sprejem cesarja Leopolda I.

¹⁾ P. Marc.

²⁾ Wastler. Steirisches Künstler-Lexicon.

³⁾ Wastler. Steirisches Künstler-Lexicon.

⁴⁾ Wastler. Steirisches Künstler-Lexicon.

Narisal je tudi sliko za knjigo: »Tractatus theologicus« i. t. d., ki jo je spisal dr. Georg Püttner l. 1666.

66. Dr. Karol Dolenjec,¹⁾

porojen na Štajerskem l. 1703., je v 17. letu vstopil v jezuitsko družbo; bil je doktor modroslovja in bogoslovja ter predaval pesništvo in govornišvo na dunajskem vseučilišču, potem je razlagal v Gradcu cerkveno pravo, v Tirnavi sveto pismo in v Košicah veroslovje. Umrli je v Budapešti kot ravnatelj višjih jezuitskih šol dne 12. oktobra l. 1751.

V tisku je izdal:

- 1.) Hispaniae veteris geographia, carmine didactico exposita. Viennae. Voigtin 1737. 8°.
- 2.) Exercitationes rhetoricae a Viennensi rhetorica in theatro exhibitae. Viennae. Heyinger 1738. 8°.
- 3.) De immortalitate animorum dialogi autore Jo. Dominico Puligna S. J. latine rediti. Viennae 1740. 8°.
- 4.) Scriptores Universitatis Viennensis ordine chronologico propositi. Saeculum II. Pars prior a 1465 ad 1641. Viennae 1741. 8°.
- 5.) Dialogi physici de plantis ex opere gallico P. Nat. Regnault excerpti et in latinum traducti. Graecii 1743. 12°.
- 6.) Dialogi physici de structura corporis humani ex opere gallico Natalis Regnault S. J. excerpti et in latinum traducti. Graecii. Widm. 1744. 8°. Druga izdaja: Viennae 1749. 8°.

67. Anton Čizman (Zhisman),²⁾

porojen dne 12. junija l. 1821. v Ljubljani, kjer mu sorodniki še žive. Njegov oče je bil učitelj na normalni šoli ter je umrl, ko je bil Anton stoprav 13 let star. Mati, ki je prejemale pičlo pokojnino, s katero se je komaj sama s hčerkama ubožno živila, ni mogla jako nadarjenima sinovoma Antonu in Jožefu preskrbeti višje izobrazbe. S poučevanjem součencev sta si že kot dečka sama služila svoj kruh in to ves čas do one dobe, ko sta dokončala vseučiliške študije. Anton je ljudsko šolo in gimnazijo dovršil v Ljubljani. L. 1840. se je vpisal na graškem vseučilišču ter šel pozneje na Dunaj, kjer je tudi svoje pravniške študije dokončal. L. 1846. je vstopil kot pomočni uradnik pri tedanjem metropolitanskem sodišču. Toda ta služba — čepenje med prašnimi listinami — živahnemu mladeniču ni ugajala; zato se je od-

¹⁾ Stoeger, Script. etc.

²⁾ Die Urne. Jahrbuch für allgemeine Nekrologie. Leipzig 1876. II. Jahrgang. — Wurzbach: Biogr. Lexicon. 59. Theil.

ločil za vzgojiteljski poklic, in res se mu je to že l. 1847. posrečilo. Slučajno se je seznanil s tedanjim dunajskim zastopnikom američanskih zedinjenih držav, W. H. Stilesom, kateri je spoznal in čislal Čižmanovo izredno učenost. Sprejel ga je za vzgojitelja svojih sinov in ga ob enem imenoval za svojega tajnika. Ko je bil Stiles l. 1849. od poslaništva poklican, je zastopal tajnik poslaništva američanskih zedinjenih držav Anton Čižman poslanika in odsotnega generalnega konzula, dokler ni dospel novoimenovani poslanik. Še tisto leto (1849.) je prejel Anton prijazno povabilo od svojega dobrotnika Stilesa in odšel v Ameriko, kjer je poldrugo leto bival na Stilesovem posestvu, kakih petsto angleških milj vzhodno od Savane. Tu je marljivo nabiral gradivo o avstrijskih dogodkih l. 1848. in 1849. in sodeloval pri Stilesovem znamenitem delu »Austria in 1848 and 1849. London i New York 1852«. ter pri spisovanju knjige »America«.

Bivanjé v Ameriki mu je jako ugajalo, in začel se je pečati z zemljepisnimi, etnografskimi in zgodovinskimi študijami o američanskih deželah. L. 1852. se je odpravil na potovanje ter posetil Kanado in Vzhodno Indijo. Angleški jezik si je priučil izborno, tako da je na svojem potovanju po večjih mestih, n. pr. v South Carolini, Georgiji, Albani i. t. d. javno predaval o zgodovini, etnografiji in zemljepisu onih dežel, katere je prepotoval. Nekaj časa je tudi služboval na vseučilišču v Montgomeryju.

Leta 1856. je odpotoval v Evropo, a s trdnim sklepom, da se povrne v svojo novo domovino Ameriko, ki se mu je tolikanj omilila. Leta 1857. že se je res hotel s parnikom »Pacific« povrniti v Ameriko, toda po naključju se je zamudil na Dunaju. Ta zamuda mu je rešila življenje; kajti »Pacific« je na potu v Ameriko izginil v valovih brez vsakega sledu.

Ta dogodek se mu je zdel migljaj, in odločil se je, da ostane v domovini, in to tem raje, ker so mu na Dunaju ponudili profesorsko službo. Ko je prebil izpit za učiteljsko sposobnost, so ga imenovali za profesorja zemljepisja, statistike in zgodovine na tržaški mornarski in trgovski akademiji. V Trstu je bil Čižman predsednik izpraševalne komisije za ladjedelce, ravnatelj izpraševalne komisije za učiteljske kandidate za mornarske šole ter ravnatelj izpraševalne komisije za učiteljske pripravnike za mestne in ljudske šole. L. 1871. so ga imenovali za ravnatelja mornarske in trgovske akademije, na kateri je dotlej služboval kot profesor. Pod njegovim vodstvom se je akademija jako povzdignila, in že l. 1872. se mu je zahvalila tržaška trgovska zbornica za napredek rečene akademije.

O počitnicah pa ga ni trpelo doma; porabljal jih je za poučna potovanja. Prepotoval je Rusijo, Malo Azijo, Palestino, Sirijo in Egipet. Leta 1869. je v Damasku nevarno obolel, in od tistega časa ni bil več popolnoma zdrav. Umril je v Trstu l. 1874.

Čizman je bil vesten opazovalec narodov in običajev. Svoja predavanja, ki jih je bil napravil po ameriškimi mestih, je objavil v angleščini po različnih ameriškimi časnikih, n. pr.: Prvotni prebivalci ameriški. — Mlečja bolezen v dolini Jokasa. — Rastlinstvo v severnovzhodni Karolini. — Abeceda čeroškega jezika. — Merjenje Black Mountaina. — Vremenska opazovanja v Ašvili.

V nemščini je objavil: Der erste Eindruck Havannas. — Amerikanische Naturbilder. — Japan und sein Handel. — Die neuprojectirte Fahrt nach dem Nordpol. — Die Inseln St. Paul und Neu-Amsterdam. — Die Nikobareninseln — in v programu tržaške mornarske in trgovske akademije v italijanščini: I mari d'alghe galleggianti.

L. 1873. o priliki svetovne razstave je objavil: Beiträge zur Geschichte der Gewerbe und Erfindungen; to razpravo je poročevalec svetovne razstave dr. W. F. Exner označil kot vzgledno. V njegovi bogati zapuščini so našli mnogo obsežnih dnevnikov, v katerih je opisal svoja potovanja po Evropi, Ameriki, Aziji in Afriki, obris besednjaka japonskega jezika in bogato zalogo za učno knjigo oceanografsko.

Čizman je bil ustanovnik Matice Slovenske.

V katedrali.

<p>Kako je nemirno, nemirno nocoj! Glej! Temna katedrala, Ta bode gotovo mi dala pokoj In srčni mir mi dala.</p>	<p>»Oj vsliši nas, sveta Poródica ti! Vsa množica moli goreče; Tam v kotu cvetoča devica kleči, Molitev pobožno šepče.</p>
--	---

A jaz — se prekrizam, poškrópm z vodój
 In grem — a, katedrala,
 Ni v tebi ne vlada mir in pokoj,
 Še večji nemir si mi dala.

Mihael Mihajlov.

Hrast.

Slika. Spisal Aleksander Orel.

(Dalje in konec)

a, v proroškem duhu je govorila Jerčka, žena Suhorjeva, ko je trdila, da naredi ta hrast še mnogo zla.

Pravdo zaradi hrasta je slednjič vendar izgubil Medved, in s pravdo mu je šel tudi tisočak . . .

Odslej pa je tekla med sosedoma tožba za tožbo — radi mej v travnikih in senožetih, radi kake poti ali kolovoza, radi kokoši, ki so oskuble koruzo — kratkomalo: radi slednje malenkosti sta začela pravdo. —

In stotak je ginil za stotakom! —

Medved pa se je, uzlovoljen in razkačen radi svojih neuspehov, vdal pijači. In prodajal je živino iz hlevov, prodajal njive, travnike, gozdove, da je mogel piti in — plačevati pravde.

Sin in hčerka sta se trudila in delala, kolikor mogoče. A vendar je šlo vse rakovo pot, in nekdanj trdna in ponosna kmetija je propadla bolj in bolj.

Oj, to je bilo bore življenje pri Medvedovih! —

Smuk pa je tiste čase od togote skoraj zblaznel.

Tožil je starega Kalina, ker ga je udaril. A starec je bil oproščen, ker ni palice zavihtel proti Smuku, ga ni udaril z namenom, ampak je storil to v hipni razjarjenosti, brez premisleka.

In tako je Janezu splaval po vodi zlati up, katerega je v svojem srcu gojil tako skrbno, s takim otroškim veseljem in z dušno zadovoljnostjo, da mu bode namreč stari moral odšteti za udarec par petakov.

Jezil ga je ves svet; vsa pravica, vse sodnije, vsa gosposka mu je mrzela.

In ko je posedal po krčmah ter se že nekoliko nalezal slabega žganja, je proklinjal celi svet ter se grozil in hudoval nad vsem človeštvom, ki ga je tako podlo ukanilo. —

Ko je некоč sedel z Gregorjem pri Srobotniku za staro, piravo mizo, ter sta praznila merico za merico, je prišel nad Janeza hkrati duh razsvetljenja ter mu vdihnil čudno in gorostasno misel, da ga mora odškodovati Medved, ker je pravzaprav zanj trpel.

»Veš, Gregor,« je kričal s pijanim, hripavim glasom — »veš, Gregor, tebi je bil namenjen oni udarec. In da sem ga jaz v svoji neskončni, nepoplačni dobrosrčnosti vzel na-se ter pustil svoje telo tako grozno bičati, za to uslugo si mi gotovo dolžan hvalo . . . In najboljša hvala bode pač ta, da mi daš par goldinarjev. Tebi se to niti ne pozna — bogatin si — a meni je pomagano . . .

A o tem gotovo — vsaj po Smukovih nazorih — dobrem in hvale vrednem nasvetu Gregor ni hotel nič slišati in vedeti.

Janez pa se je penil od same jeze.

»Aj, glej ga no, motovilo! — Trpim naj za-te, a potem mi povračaš z nehvaležnostjo. Ha, da bi te vragovi pozobali — tebe in tvojo deco! Saj vsi niste piškavega oreha vredni . . . Oče je tak goljuf in zanikarnež, in torej ni čudo, če je tudi deca vsa popačena . . .«

»Ka-aj — moja deca? — Kaj je z mojo deco?« je vpil Gregor ter udaril s pestjo po mizi, da so kozarci z žvenketom odskočili.

»Ej, kaj boš to — kaj! — Mir — mir — to je beseda, to se pravi: mir! Potem pa ti povem vse, ti, sraka nehvaležna, ti lisjak prekanjeni . . .«

»Janez, duše mi, sunem te v rebra, da —«

»Kaj boš, kaj?« hohotal je Smuk s svojim tankim, hreščečim glasom. »Mir, to se pravi — mir! . . . Ali nemara veš, da se tvoja punca peča za hrbtom lastnega očeta s sinom Kalinovim — s sinom tvojega preljubeznivega prijatelja? — Ali veš to — a?«

»Lažeš, Janez, lažeš,« je grgral Medved ter se, težko sopoč, prijel za vročo glavo.

A to Smuka ni kar nič motilo.

»In tvoj sin — priden sin, pošten sin, umen sin, vzor sina, kakor je stari vzor očeta — ta sin torej napaja ob nedeljah vso vas, pleše z deklami ter uganja po krčmah take reči, da se pohujšuje cela župnija! — Kaj pa je to — he? . . .«

In Janezek si je gladil z žilavo roko obrito lice, zaprl levo oko, pomežikal malce z desnim, motnim in kalnim od pijače, ter je oprl v veliko staro uro na steni, nad katero se je ravno zibala kukavica ter hreščeč oznanjala deseto uro s svojim kratkim: »Kuku-kuku.«

Gregor pa je klel kakor turški sultan, imenoval Smuka najpodlejšega obrekovalca in lažnika ter mu pretil, da mu zavije vrat, če se prepriča, da spravlja njegovo deco po krivem ob dobro ime.

Janezek pa se je smehljaj in sicer prav sladko in zadovoljno smehljaj ter s svojim tankim, piskutajočim glasom odgovarjal: »Pa ju vprašaj! — Sicer pa je to znano že vsakemu otroku . . .«

Odškodnine za udarec pa ni več zahteval! —

* * *

Noč je ovijala Medvedovino.

V veliki sobi sta še bdela Tomaž in Polonica ter tiho robkala koruzo. Sin je zrl mračno, jezno pred-se, se zamislil včasih, potem pa spet hitel z delom. Dekle pa je prisluševalo, ali se že slišijo težki, negotovi koraki očetovi, ali se že odpirajo vežna vrata, ali že ni čuti navadnih, vsakdanjih, robotih kletvic očetovih. Včasih je globoko vzdahnula . . .

Na veliki, stari, že piravi mizi je slabo in trepetaje brlela lojena sveča . . . Velika stenska ura, okrašena z veliko, rdečo vrtinico, je enakomerno, počasi in leno nihala. Veliki, otemneli kazalec se je pomikal polagoma od črtice do črtice . . . V deski stare, prhle omare je glasno, vztrajno in enostavno glodal črv . . . Nekje pri oknu je glasno godel drobni cvrček . . . V vasi so se glasili krepki, jasni glasovi vasujočih fantov . . .

»Da bi ga —! Spet jih že ni domov in jih ni,« je zagodrnjal Tomaž. »Poprej so ostajali samo ob nedeljah po gostilnicah, a sedaj se napajajo dan za dnevom . . . Proklete!«

»Ali, Tomaž, ne govori tako . . . Saj so vendar naju oče!«

»Kaj oče, kdo oče?! — Ha,« se je bridko nasmejal ter ježno vrgel storž v kot — »nemara se v tem kaže njih očetovska skrb in ljubezen, da vedno in vedno pijančujejo, druge napajajo, zapravljajo — sramotijo sami sebe in naju pred celim svetom — podkopavajo dom . . . Midva pa naj delava kakor črna živina! A niti prijazne besede nama ne privoščijo in ne dajo, ampak godrnjajo brez nehanja, ko so trezni, psujejo in proklinjajo, ko so pijani . . . Vražje življenje! . . .«

»Tomaž,« je vzkliknilo dekle ter zaplakalo.

»To pravim,« je menil mladenič ježno, vstal ter korakal po sobi — »to pravim in to prisegam, da pustim starega in vse to beraštvo ter pojdem rajši služiti k tujim ljudem, kakor da bi še nadalje poslušal to večno godrnjanje, mrmranje in psovanje.« —

Dekle je še bolj zaihtelo. —

V veži so se začuli težki koraki.

»Če je res, kar je pravil Smuk, ju ubijem — oba ubijem — gotovo ubijem,« je sikal stari Medved, škripal z zobmi ter butnil z nogo ob vrata, da so se ječe odprla . . .

Za mizo je sedel, glavo podprl z roko, izbulil oči ter se zamislil. Polonica mu je prinesla večerjo, a ni se je dotaknil. —

Po daljšem molku je pričel polagoma s hreščočim, hripavim, nekoliko jecljajočim glasom:

»Ti punca, sem stopi . . . Bliže — semkaj pred-me! — Tako!«

Motril jo je s kalnimi, od pitja okrvavelimi očmi, udaril s pestjo po mizi, da je zaječala, se nagnil nekoliko v stran, a takoj se spet vzravnal ter besno zakričal:

»Ti, dekle, kaj imaš s sosedovim fantom — z Ivanom? — A? — Govori!«

Polonica je zardela.

»Nič, oče,« je dejala tiho po kratkem molku ter povescila modre oči.

»Nič! — Nič?« je kriknil Gregor . . . »Prav bi bilo tako, prav! A žalibog, da ni tako. — Oj, to sem še moral doživeti, da mi kuje lastna kri za hrbtom in skrivaj z mojimi sovražniki spletke proti meni . . . Uh, uh, nehvaležna vlačuga, ničvredna! Oj, ali sem te zato vzgojil, ali sem se zato toliko trudil in pehal, da mi sedaj plačuješ z nehvaležnostjo . . . In ljudje kažejo s prsti za menoj, češ, oče se pravda s starim, ki se hoče polakomniti njegove lasti, a deca se peča za njegovim hrbtom med seboj — in se peča, in Bog ve, kakšen konec bode temu . . . Oh, oh, vrag si ga vedi, kaj bode. — A pomni, dokler bodem jaz gibal z mazincem, iz te moke ne bo kruha! — Čuješ — he — a? . . . Tako pravim, tako bode. Poznaš me! Jaz ne odneham. — Sedaj pa mi izgini izpred oči, nočem te več videti — ničvredno seme!« . . .

Deklica se je plaho skrila v najtemnejši kot izbe, brišoč si s predpasnikom pekoče solze raz blede lice. —

Medved se je nekoliko oddahnil.

»Tako, sedaj pa še ti fante! — No, ali bo kaj? . . . Sem stopil! — He, fante, brž!«

»Kaj hočete?« je jezno zarenčal Tomaž na klopi pri peči, ne da bi se ganil. »Celi božji dan pijančujete, a na večer pridete domov razgrajat. Bolje bi pač bilo, da bi ostali še po noči v krčmi . . .«

»Glej ga no, glej ga no — vraga malega, kilavega! — Oj, ti paglavec . . . ti . . . ti mlečnjak! — A, to meni, tvojemu očetu . . . a?! — Tako, pije stari, he? Za čigav denar pa pije — ha? Za svoj menda, je-li? — In ti? Kaj pa je bilo preteklo nedeljo? Hej, fantalin, ali ni pila cela vas pri Pavliču na tvoj račun? Misliš, da jaz ničesar ne vzem? Glej ga! . . . In kje si dobil denar, a? Tvojemu staremu je malo pšenice zmanjkalo v kleti — je-li? Kaj pa je to? Ej, in potem mi očita —«

»Kaj boste klepetali! Pometajte pred svojimi durmi!«

»Uj, ti vražje seme, ti kačja zalega, pokažem ti . . . ubijem te — ubijem,« je vzkipel starec, planil pokoncu, pograbil skledo ter jo vrgel proti sinu. A ta se je srečno ognil ter godrnjaje in preklinjaje odšel iz sobe. Oče pa je mahnil po zraku, iščoč kake opore, a ker je ni našel, je padel kakor podkopano drevo na ilnata tla. —

Na mizi je nemirno plapolala sveča. Dogorevala je. Po sobi se je širila že polutmina . . . Ura z rdečo vrtnico je nihala takisto brezčutno, polagoma in enakomerno, kakor poprej . . . V omari je še glodal črv . . . Cvrček ob oknu pa je bil umolknil, in v vasi so bile zamrle in potihnile pesmi vasujočih fantov . . . Le večasih je zalajal z zateglim, žalostnim, nemirnim glasom kak pes, zatulil in spet utihnil. —

Medved je na tleh zasmrčal.

Polonica pa je naslanjala kodrasto glavico ob staro mizo ter plakala . . . plakala —

Dva dni pozneje je Tomaž zapustil rodni krov ter si šel iskat v mesto službe.

Ostala sta oče in hčer sama, ali pravzaprav Polonica sama, ker je oče vedno tičal v gostilnicah. —

Oj, to je bilo sedaj borno življenje na Medvedovini!

* * *

Minilo je nekoliko let. — —

Pomladnega, jasnega in solnčnega dne se je zbrala na Medvedovem dvoru množica ljudstva, katero je privedla semkaj nekaj radovednost, nekaj pa želja, kaj kupiti, in sicer — kakor je pri dražbah navada — za smešno nizko ceno.

Da, dražba je bila — prodajali so Medvedov dom. —

Oj, tožno je bilo sedaj to domovanje! Res, bilo je domovanje nesreče, bede, žalosti in toge!

Otemneli zidovi, od katerih se je luščil omet ter odpadal kos za kosom, so udarjali poslopju otožen, mračen in temoten pečat — znak zanemarjenosti in počasnega propada . . . Okna so bila brez stekel, in ob deževju je drevil vihar debele, težke kaplje v sobo. Veter je silil skozi razpokline ter prepihaval s svojim ledenim dihom izbico, nekdanj tako ugodno, lepo, prijazno in prijetno. Streha je kazala stara, črna rebra. Po polugnili, stari, sesedli slami je bujno in bohotno raslo mahovje in razkošno klila vsakojaka zelenjad. Na koncu slemena je, nagnjena nekoliko v stran, životarila majhna brezica. Kdo je zasadil tamkaj seme? Ali roka božja, ali je je zatorila tukaj lahkokrila ptica

podnebesna, ali je je pridrevil vihar — kdo bi to ugibal in uganil! . . . Dimnik je razpadal, opeka in omet sta ležala po strehi. Včasih je zdrčal kak okrogel kos opeke tudi pod kap. — Čapljino gnezdo ob dimniku je bilo prazno; gnilo je in razpadalo. Lastovke se to pomlad tudi niso bile vrnilo v svoja gnezdeca pod kapom. Poiskale so si bile srečnejša, veselejša domovanja. — Le jata vrabcev je včasih čivkala na strehi, a tudi ti so rajši zahajali v grmovje, nego v to prhlo streho.

Oj, žalostno je bilo to domovanje, oj, tožno je bilo, borno!

A danes je imelo preiti v tuje roke! —

Nad streho sta plašno krožila dva goloba, eden pepelnato sivkast, tu in tam okrašen s kakim modrozelenkastim perescem, drugi snežnobel. Sedala sta za trenotek na ogoljeno streho. A takoj sta se spet dvigala v zrak, plaho plapolaje s perotmi, kakor bi slutila, da odhaja sedanji gospodar, da pošljejo še danes po svetu njiju mlado gospodinjico in prijateljico.

Po dvoru je korakalo par oskubenih, starih kokoši. Na gnoju je stal majestetično razkoračen velik, suh petelin, slep na desno oko, s strto levo perotjo — star, vrlo star.

V listnjaku, kjer je bilo še malce zgnetenega, drobnega listja, je ležal pes Pazi, star in doslužen, gluha, šepav, z dolgo, redko dlako. Legel je v listnjak, da premisli in preživi v duhu še enkrat nekdanje boljše dni — potem pa od starosti in gladu pogine. — Oj, bridka usoda! Zaprl je oči. Včasih je leno, komaj vidno zamahnil z ogoljenim repom ter se niti zmenil ni za svojega nekdanjega neprijatelja, starega, črnega mačka z naježeno dlako, ki je legel ne daleč od njega v listje ter uprl vanj blesteče oči. —

Za hišo je cvetla jablan. Nje prijetni lahni vonj je napolnjeval in nasičeval vzduh v obližju. Čebele so brnele in brenčale po cvetju, priletavale in, obložene z rumeno strdjo, odletavale. V zraku so se vrtele cele skupine mešic ter se kopale v toplih solčnih žarkih. —

V velikem hlevu je žalostno mukala zadnja in edina kravica. Ob njej je sedela na jasliah Polonica ter plakala . . . plakala! — Dimka ji je lizala roko ter jo osuplo in vprašaje pogledovala z velikimi, jasnimi očmi. —

Medved, osivel, sključen in do cela postaran, je sedel pred hlevom na velikem panju ter z izbuljenimi, krvavimi očmi, mrtvo in brez zanimanja gledal, kako mu prodajajo domačijo. Včasih je izvlekel iz notranjega žepa raztrgane, umazane suknje dokaj veliko steklenico z žganjem ter jo nagnil krepko, koprneče, s tresočo se roko . . . Od-

tegnivši steklenico od ust, se je oddahnil ter zamrmral: »Prokleta pravica na svetu — prokleta pravica!« . . .

In spet se je pogreznil v nemo, leseno, mrzlo apatijo in letargijo. —

Okrog njega pa se je zbrala vaška dečad. Smejali so se mu, on pa jim je pomežikoval s kalnimi očmi ter včasih celo zaokrožil suhe, stisnjene, tanke ustnice v nasmeh, ki pa se je pogubil v bolestne, otožne poteze. Otroci so grabili za konce raztrgane suknje, mu jih nategovali in jih vlačili na levo in desno. Kadar pa se je Gregor obrnil, so zbežali smeje in krohotaše se.

Spet je mirno sedel, si podprl glavo z žuljavo, suho in slabotno roko in spet je mrmral kakor v polusnu: »Prokleta pravica na svetu — prokleta pravica!« —

Ko so otročaji videli, da jih ne zasleduje, so se vrnili ter tem besneje navalili nanj.

»Stric, pijani ste — pijani — stric!« so kričali, se smejali ter mu kazali dolge jezike in zdrave, bele zobe.

»Stlic — ani,« je jecljalo malo otroče v kratki, umazani srajčici, držeč se z eno roko za suknjo starejšega bratca, z drugo kažoč Medveda.

Dečad je zagnala homerski smeh.

»Ka-a-aj — ka-a-aj pra-a-viš, ti krat-kratkosrajčno-o človeče ma-alo-o . . . Ča-a-aki, po-posveti-tim ti-i-i«, je ječal Gregor ter hotel vstati.

A ko se je napol vzravnaval, se mu je stemnilo pred očmi; razprostrl je roke ter telebnil z obrazom na zemljo.

Iz steklenice se mu je razlil ostanek strupene pijače.

Nekoliko časa je ležal, ne da bi se ganil . . .

Tedaj pa je na svojo nesrečo stari Pazi zapustil svoje ležišče v listnjaku ter se polagoma privlekel na dan. A komaj so ga otročaji zagledali, so udrlji s huronskim krikom in vriščem za njim, pobirali kamenje, grude, iveri, polena ter jih metali vanj. — Pes pa je stisnil oglojeni rep med noge, šepaje bežal, cvilil, sklivkal in tulil. —

V tem pa se je Gregor zopet zavedel ter sedel na panj.

In pridružil se mu je Smuk, tudi že polupijan.

»Juhtena, juhtena, Gregorček, ti desno moje oko, ti duša moja — glej, sedaj pa ti prodajajo dom — to podrtino staro! In kravico ti tudi prodado in ta par kokoši in — no, družega tako nič nimaš. Ej, nemara niti za žganje nimaš več. Veš, povabil bi te s seboj na merrico, a ne spodobí se, da bi jaz tebi plačeval — jaz berač — bogatinu . . . veš! . . . Sakramiš, Gregorček, kak gospod si bil nekdanj — mene, uboge pare, niti pogledal nisi . . . A sedaj — ojej, sedaj! —

Glej, vse ti prodado — no, meni so tudi že vse — lani še celo tisto kočico polupodrtó, v katero sem zahajal včasih spat — za drugo je tako nisem rabil . . . A veš, meni to nič ne de, ker sem že od nekdaj trpin in siromak — a ti, poprej gospod . . . in tvoje rožno, beloročno dekle . . . juhtena, juhtena . . . »

»Molči, sraka škodoželjna, in pusti dekle v miru!« je zasikal Gregor, katerega je nekoliko iztreznilo Smukovo zabavljanje, pograbil prazno steklenico, ležečo na zemlji, ter jo zahitil Janezu v obraz, da ga je polila kri.

»Ha, vrag — tako — tako,« je zahropel Smuk — »ti mrcina pijana, to ti plačam z obrestmi.«

Kakor pleneča zver se je vrgel na Gregorja ter ga začel neusmiljeno obdelovati z debelimi, žuljavimi pestmi.

Medved težko, hripavo sopoč, je vzdihal ter se zaman trudil, da bi se oprostil besnega napadalca.

»Ti . . . ti . . . tako . . . mrcina . . . ubil bi me bil lahko . . .« je grgal Smuk, zelenkast od jeze. In gosti udarci so padali na Gregorja — po glavi, po prsih, po hrbtu . . .

Ženske so začele kričati.

»Pomagajte, pomagajte! . . . Smuk ubije Medveda . . . Ubije ga. — Res ga ubije . . . Odstranite Janeza . . . Razdružite ju!« . . .

Vse se je zgrnilo okrog borilcev. Eni so mirili Smuka, drugi tolažili Gregorja, bledega, s krvjo politega, z blatom in prahom onesnaženega . . .

Skozi gnečo se je pririla Polonica ter se plakaje zgrudila tik očeta na zemljo . . .

Besnečega Smuka pa so odgnali.

* * *

V hlevu ni več mukala kravica. Po dvoru ni več mogočno in samozavestno korakal stari, na desno oko slepi petelin, niso več kodakale tri, štiri oskubene kokoši . . . Vrata v vežo so bila zaprta. —

Vse je bilo prodano — dom tuja last!

Na strehi je čivkala jata plebejskih, umazano nesramnih vrabcev. Pojali so se drug za drugim, frčali, skakljali in se vrteli okrog male brezice, okrog polupodrttega dimnika . . . Za hišo je cvetla jablan. Po cvetju, rdečkastobelem in prijetno, a vendar sito vonjajočem, so brenčale in šumele čebele ter marno nabirale strdi. — Pri vratih v listnjak je ležal ŕazi ter s poluugaslim, belim očesom gledal za odhajajočo Polonico, ki je vodila starega očeta. Okrog dekleta je lazil

maček, se pritiskal in drgnil ob njena krila, mahal z repom ter včasih zastokal: ‚Mijav — mijav‘. — Nizko nad Polonico sta krožila goloba, plapolaje hitro, prestrašeno . . .

Dekle je plakalo . . . ihtelo . . .

Oče je stopal počasi, tiho in nemo ob njeni strani.

Odhajala sta! —

Otvorjen jima je bil širni svet. A lastnega krova, pod katerim bi počila, lastnega ognjišča, pri katerem bi bila Polonica izplakala svojo bol, gorje svoje, nista več imela.

Oj, vrabec si najde hišo in grlica svoje gnezdo, a človek mora tavati brez doma po svetu!

Šla sta — tujca k tujcem . . .

Sorodniki so jima sicer otvorili svoje domove, a kdor je ubog, ta je tujec med tujci, dasi je med svojci. —

Šla sta! —

Okrog njiju je sipala pestrokrila, smehljajoča pomlad na zemljo svoje pisano cvetje ter radodarno in potratno kitila vso naravo z bohotnim, bujnim zelenjem in vzbujala povsod novo življenje. Le eno srce je umiralo navzlic tej prenovitvi in preroditvi, se krčilo od srama, boli, nesreče, toge . . .

Oj človeško življenje! Oj, usode potje, kako ste temni! —

* * *

In spet se je zavrtelo časa kolo za nekoliko let . . .

Bilo je jeseni.

Mrzle burje so vile in besnele čez orumenelo polje. — V koničastih trikotih so se selili žerjavi na jug, polagoma leteč in hripavo kričeč. Proletarski vrabci so si glasno ščebetaje iskali po smeteh na cesti vsakdanjega živeža in se včasih prikradli tudi do koruze pod kakim kapom. Senice so tudi prišle prezimovat v vas; letale so okrog hiš in trkale na okna.

Drevje je bilo skoraj že do cela golo. Le tu in tam je še visel in lahko trepetal kak rumen list ter čakal, da ga v prihodnjem trenutku strese piš raz drevo . . .

Bilo je mrzlo jutro, vlažno in megleno, kakršna so navadno jutra jesenska.

Pri Kalinu se je s svežim, mrzlim jutranjim zrakom mešal topli, neprijetni, ščemeči vonj, ki je puhtel iz odprtih konjskih in kravjih hlevov. Nad toplim, mehkim gnojem, katerega je bil hlapec ravnokar izmetal iz konjskega hleva, je plaval tanka, sivkasta megla, izgublajoča

se v višini v mrzli zrak. Po gnoju so brskale kokoši . . . Na hlevjem pragu je stal, opirajoč se na gnojne vile, velik, polnoličen hlapec z zavihanimi hlačami; debele noge je imel onesnažene z gnojem. Zaspalo in s kalnimi očmi je gledal majhno, debelušasto deklo, ki je pri vodnjaku vlačila vodo; ta pa je takisto včasih poškilila proti hlevu . . . Na podstenju je sedel dolgodlak, rjav pes . . . Po strehi se je šetal z veličastno resnostjo, aristokraško eleganco, diplomaško mirnostjo in bahato, gizdalinsko neskrbnostjo lepo rejen, črn muc . . .

Pred vrati je stal stari Kalin, že popolnoma osivel in sključen. Opiral se je ob debelo palico, zrl nepremično proti nebu ter izpuščal iz lesene pipe goste oblake sivkastega dima.

»Dobro jutro, oče,« je vzbudil starčka hreščeč glas iz njegovih misli.

Kalin se je počasi obrnil ter s tihim glasom odzdravil stari ženici, srepro, kakor s tihim očitanjem upirajoči vanj male sive oči, ležeče globoko v jamicah. Bila je Zalesnikova Jera, a vrlo se je že bila postarala . . . Na stare dni je morala prijeti za beraško palico, da se preživi — revica.

»Oče Kalinov, ali že znate — ali ste že slišali? . . . Oj, nesreča, nesreča! — Bog bodi milostljiv njegovi duši. Ni bil sicer napačen človek, a ta hrast — ta hrast, oče Kalinov — ta hrast . . .«

Na razorano, pergamentno lice ji je leglo nekaj kakor tajna, tiha žalost. —

»No, kaj blebečeš? — Kaj pa je? Povej vendar kako pametno besedo, ali pa hodi svojim potem,« je zarenčal starec ter zbočki in temno pogledal ženo.

»Torej še res ne znate, oče? — Oh, ta nesreča — niti izpovedali ga niso. — Ubožec!«

In starka se je počasi pokrižala, tiho nekaj mrmraje z brezzobimi usti. —

»Koga niso izpovedali?«

»Res, vi še ne veste! — Glejte, zlo je. Medvedovega Gregorja so našli danes zjutraj ob prvi zori mrtvega v Selakovem kozolcu. Pri Selaku je sinoči pil do enajstih, potem pa je odšel . . . A sedaj je mrtev . . . In brez izpovedi ta ubožec — Bog se smiluj njegovi duši! — A pravim vam, ni bil napačen človek, a ta hrast, ta nesrečni hrast, in te tožbe, in ta jeza, — oh — oh . . .«

Ženica si je obrisala sive oči . . .

»Kaj hrast! — Hrast ga ni umoril. Pijača ga je! Malo manj naj bi pil, in dobro bi bilo,« se je razjezil starček, udaril s palico ob tla ter vzdihnil.

»Oj, oče, oče Kalinov, pravim vam, res ni bil napačen, a ta — veste — ta . . .«

»Molči, baba!« je vzkliknil stavec s hripavim glasom ter počasi odkorakal proti vodnjaku, kjer je mlajši sin nalival vodo za konje.

Stavec se je ustavil pred sinom, pogledal dvakrat, trikrat v nebo, puhal velik oblak gostega dima v mrzli zrak, vzel pipo iz ust, se odkašljajal malce ter rekel z zamolklim, lahno trepetajočim glasom:

»Čuj, Ivan — oni — Medved — je baje mrtev . . . Saj veš, pijača! . . . A pustimo to . . . A veš, imel ni ničesar — beračil in pokotal se je zadnji čas po svetu vsem v nevoljo . . . Dekle služi — nima takisto ničesar. — Bog ve, kje je sin . . . Čuj, za hlevom je še par desk od onega hrasta — saj veš! Napreži in zapelji jih tja gori k mizarju Šeguli ter mu reci, naj naredi rakev — za — za onega . . . Tudi pobarva jo naj — črno z belim križem na pokrovu . . . Plačam jaz . . . Čuješ? . . .«

Kašljaje je stopical v sobo. —

Ivan je zamišljen stal pri vodnjaku. —

Raz javor, ki je bočil svoje mogočne veje ravno nad vodnjakom, je padalo trepetaje rumeno listje . . . list za listom . . . list za listom. —

Moj Bog — kaj je vendar hrast, kaj je svet, in kaj smo mi!

Umetniško potovanje po Italiji.

Odlomki iz prijateljevih pisem. Priobčuje V. H—z.

V Florenciji, dne 11. aprila 1894.

S tiri dni sem že tukaj v glavnem mestu predivne Toskane ter tekam po njega širnem obsežju od palače do palače, iz cerkve v cerkev ter okrog drugih spomenikov in takisto po okolici; toda pisati Ti doslej nisem utegnil, ker sem se hotel najpoprej nekoliko orijentovati.

Kakor sem Ti sporočil že dne 17. t. m. z dopisnico, sem se nastanil tukaj v nekem »pensionu«, casa Nardini, piazza del duomo 7, baš nasproti stolni cerkvi, in tu ostanem do konca tekočega meseca.

Brate! Vidi se že tukaj, da se bližam Rimu, večnemu mestu, središču lepih umetnosti, vesoljnega sveta! Nisem se zastonj trudil ter varčeval toliko let; sedaj uživam tu čisti studenec klasične umetniške lepote! In sklenil sem, ako mi Bog da zdravje, da ne bodo to zadnji moji koraki po slovečih mestih italijanskih, koder je toliko večnolepih vzgledov za vsakega umetnika!

Doslej sem si ogledal Florencijo le po nje zunanjem obličju. Izmed tukajšnjih cerkva, moram reči, da je najlepša chiesa del duomo (stolna cerkev), ki stoji sredi mesta v okviru krasnih profanskih zgradb, kakor bleščeč dijamant v zlatem prstanu. O tej prelepi stavbi toskanske gotike Ti sporočim bolj obširno pozneje.

Zatekel sem se bil slučajno še poprej, nego sem nameraval, v cerkev Santa Croce (sv. Križa.) Dragi prijatelj! To ni zgolj hiša božja, temveč celi muzej najlepših nagrobnih spomenikov, postavljenih malone vsem slavnim možem florentinskim.

Takoj ob glavnem vhodu na desno sem zagledal spomenik na grobu preslavnega Michelangela. Prešinilo me je neko sveto čuvstvo, ko sem čital ondu napis: Michel Angelo Buonarotti, scultore, pittore ed architetto . . . Lep je ta spomenik, ali vendar je škoda, da leži pod težkim kamenom mož, ki naj bi živel i telesno na veke, kakor ostane nesmrtno njegovo ime, dokler bodo na zemlji ljudje, zavzeti za lepe umetnosti! Mož je dočakal sicer visoko starost, osemnosemdeset let, toda to je bilo zanj še vse premalo; kajti, kakor sem se sam prepričal tukaj v »museo nazionale«, je imel nasnovanih še tolikanj lepih načrtov, med katerimi ga je prehitela neizprosna smrt! Prepričal sem se že tukaj v Florenciji, pohajajoč po raznih cerkvah in palačah, da slavni umetnik ni izvrševal samo imenitnih in častnih naročil v nabožne svrhe, ampak deloval je z vsem umetniškim oduševljenjem tudi za preprosti obrt: njegova mogočna roka je povzdigovala umetnost in obrtnost, pritisnivši tudi najnavadnejšim obrtniškim izdelkom pečat klasične genijalnosti. In kako neumorno je mož deloval ves čas svojega dolgega življenja, o tem pričajo neštevilne skice in študije v tukajšnjem muzeju in v oni hiši, kjer je imel svoj atelier.

Na njegovem spomeniku so tri alegorične podobe, predstavljajoče podobarstvo, slikarstvo in stavbarstvo, vse tri jako dobro izdelane; zlasti na obrazih se jim bere žalost radi izgube svojega neprekosnega mojstra - voditelja. Zdolaj je sarkofag, na katerem se dviga doprnsni kip preslavnega Michela, katerega bi smeli imenovati zaščitnika lepih umetnosti. Ob straneh umetnikovega kipa so v ploskvo-

rezbi izdelani lovorvenci, in nad enim izmed njih je posnetek Michel-angelove podobe »Pietà«, t. j. Marija sedmih žalosti z mrtvim Kristusom v naročju. To je eden najboljših kiparskih umotvorov njegovih ter se nahaja v cerkvi sv. Petra v Rimu, kjer je sploh večina Michel-angelovih del, bodisi kiparskih ali slikarskih, bodisi stavbarskih.

Sosed temu spomeniku je oni, katerega so Florentinci postavili nesmrtnemu svojemu rojaku Danteju Alighieriju, pevcu »Divine komedije«, ali kakor slove napis na spomeniku: »Onorate l'altissimo poeta!« To je velik spomenik iz mramorja; na vrhu sedi slavni pevec »pekla, vic in nebes«; z desnico si podpira zamišljeno svojo glavo, v levici pa ima knjigo, ki obsega seveda »nebeško komedijo; ob njem leže razne knjige in pevska lira s potrzanimi strunami. Pod njim sta alegorični podobi: Italija in poezija, pokladajoči lovorjeve vence na grob mojstru-pevcu naroda italijanskega. Podobe so jako dobro, izrazito izvedene in z življenjem navdihnjene, mojstrsko delo, katero je izvršil kipar Stefano Ricci. Kakor Ti je znano, je Dante pokopan v Raveni, torej je to samo »kenotaphion« nesmrtnemu Florentincu.

Poleg teh dveh glavnih spomenikov je ondu v cerkvi sv. Križa še mnogo drugih, n. pr. spomenik Alfieriju, ki ga je izdelal Antonio Canova; potem spomenik grofinje Albanyjeve, delo Luigija Giovannozzija i. t. d.

Kakor je videti, so znosili Florentinci v cerkev sv. Križa k večnemu počitku vse svoje slavne može, in zategadelj jo imenujejo po pravici »Panteon Italije«, ki ga še dandanes hodi občudovat ves omikani svet. Da! ko bi Ti videl, koliko je tu tujcev, zlasti mladih umetnikov, ki proučujejo in posnemajo te prekrasne kiparske umotvore, in ko bi slišal, kako se tu glasijo vsi jeziki sveta, samo našega slovenskega jezika ni čuti nikjer — razjokal bi se ter odšel iz te preznamenite spomeniške cerkve, kakor sem to storil jaz, ne zmenivši se za divne slike, katerih je ondu velika množina na platno in na presno, dela slavnih mojstrov-slikarjev, šel sem iz cerkve in iz mesta, da se mi užaljena duša nekoliko potolaži ter si ogledam slikovito ondotno okolico.

Florencija se kot mesto kaže gledalcu v čaroviti sliki. Cerkvene kupole, stolpi in posamične palače — vse je zasnovano in vzgrajeno v nekakem posebnem, plemenitem duhu, česar drugod ne opaziš; vsaj kar sem jaz obhodil sveta, nisem še naletel na toli skladno ubrano mestno sliko — žal, da nisem več opisovanju pokrajinskih panoram!

Tu zunaj mesta sem šel na pokopališče St. Miniato. Dragi moj! Le prekrizaj in prečrtaj vse ono, kar sem Ti poročal doslej o pokopališčih italijanskih, kajti proti florentinskemu »Campo Santo« so

so vsi dosednji zgolj puščave! Dasi je to pokopališče majhno, je vendar polno kiparskih umotvorov, da iz početka ne veš, kam bi pogledal najprej. Tu je več nagrobnih spomenikov, ki so povsem preprosti ter gotovo niso stali mnogo denarja; ali kar predstavljajo, in kako predstavljajo, to je vse toli pomenljivo, naravno in resnično, da mora človek, pa si bodi še tolik nevernik, verjeti v veselo svidenje onostran groba! Tukaj je proizvedeno od mramorja mnogo silno ganljivih prizorov iz rodbinskega življenja, kateri pričajo o veliki obitejski ljubezni. Tu so na očetovem ali materinem grobu jokajoči otroci, tam na grobu svojega moža togujoča vdova, dočim tu-le zopet roditelji žalujejo na grobu prerano jim umrlih otročičev i. t. d. — vse to v najrazličnejših varijacijah in v genijalno nasnovanih skupinah. Najbolj se mi je omilil spomenik neke gospe, ki je bila, kakor pravi napis: »mati sirot in laškega naroda«; skiciral sem si ga v svoj potni zapisnik. Na odbitem stebru je postavljena doprsna podoba dotične gospe. Ob steber se naslanja majhna deklica v siromaški obleki, sedem, osem let stara, ter se joče in si briše solze s predpasnikom toli naravno in občutno, da misliš, da gledaš pred seboj živo bitje, ne pa od kamena izklesane sohe. Zdolaj ob stopnicah sedi siromaška žena z otrokom v naročju ter gleda proti nebu vsa žalostna. Nehote sem se tu spomnil Potočnikove »Sirote na materinem grobu«, ki bi bila tudi jako primeren predmet za kak nagrobni spomenik, kakor se sploh v slovenskih pesmih nahaja mnogo lepih snovi za kiparje; žal, da se ne porabijo! Dasi imamo Slovenci precej bogatinov, ki bi si lahko privoščili kak mramorni spomenik v umetniški obliki, si vendar nobeden tega ne domisli! Večina njih naroči pri kamenoseku težek, okorno izklesan kamen s kratkim napisom in s fotografijo pokojnikovo, v porcelan vžgano. — Prijatelj! kaj takšnega Ti pač ne pride občudovat ali skicirat nobeden tujec! Tu ne govorim zato, da bi obrnil pozornost na-se, ker jaz, hvala Bogu! ne pogrešam dela, temveč ker želim, da bi se tudi v Slovincih začele bolj čislati lepe umetnosti, ter da bi tudi naši mladeniči prihajali sem-le v Italijo na umetniško potovanje! . . .

Kakor sem Ti že prej omenil, je tukaj vse polno potujočih umetnikov: risarjev, ilustratorjev, slikarjev, podobarjev in arhitektov, ki skicujejo in posnemajo prelepe umotvore nesmrtnih mojstrov italijanskih. Večina njih je Nemcev iz vseh krajev: iz Avstrije, iz Nemske in iz Švice; potem mnogo Francozov in Angležev; da, tudi Švedi in Madjari se tu oglašajo, le nas ubogih Slovencev ni slišati niti nikjer! Sploh ga ni čutiti Slovana med omenjenimi umetniki, dasi

imajo naši bratje Čehi, Poljaki, kakor tudi Hrvatje in Srbi dokaj razvito umetnost. Morda si ne upajo na dan s svojo materinščino? Med tujimi umetniki in kopisti sem videl mnogo ženskih: mladoletnih gospic in priletnih gospej, ki so jako marljivo in spretno risale in z akvarelnimi barvami slikale raznovrstne predmete; ponarisavale in ponaslikavale so po mestu cerkve in zasebne palače z arhitektonskimi pročelji, slikovite mestne vedute in ulične perspektive, druge zopet po mestni okolici se razgrinjajoče pokrajinske prizore. Nekatere slikarice pa se zatekajo v notranje cerkvene prostore ter slikajo tako imenovane »interieurje«, t. j. z mistiškim somrakom prepredene cerkvene ladje in posamične kapele, druge zopet kopirajo slike in kiparske podobe i. t. d. In ti slikarski izdelki, izmed katerih so mnogi proizvedeni s čudovito spretnostjo, povsem umetniški, so razpostavljeni po vseh prodajalniških izložbah, in tujci jih kar kupoma kupujejo za spomin na »lepo Florencijo«. —

Štiri dni sem šele tukaj v glavnem mestu toskanskem, a videl sem že toliko lepega, zanimivega, da bi Ti vsega tega ne popisal niti celi mesec! In koliko me še čaka — prezanimivega, občudovanja vrednega gradiva, tega Ti niti ne vem povedati! A jaz hočem vestno in varčno porabiti zlati čas ter si napojiti dušo s svetlobo božanske lepote za bodoče svoje delovanje tam gori v mračnih naših zagorskih kotih!

A. Progar.

Slike in sličice iz življenja.

Spisuje Márica.

II.

Ranil se je bil na lovu, ko je gazeč, po debelem snegu, zašel v jarek, ki je bil zasut do vrha. Zdravniki so sicer trdili in ga navdajali z nado, da rana ni nevarna; vendar je sam dobro vedel, da te bolezni ne prestane. Ko bi bila le rana! A ležal je, še sam ni vedel, kako dolgo, v burji in snegu, ko se ni mogel vzdigniti. Dobil je tedaj smrtonosno bolezen v prsih, in neprijazna smrt ga je ustavila na poti življenja, ki mu je bilo vendar toli prijetno; saj je imel vsega, česar si more le želeti človeško srce: bogastvo, ljubo ženo, krasne otroke in najlepša moška leta!

V majhnem italijanskem mestecu je stala opoldne pri oknu male enonadstropne hiše še mlada žena ter gledala, kdaj bode videla zaviti ob oglu ulice svojega moža k hiši.

Ni ji bilo treba čakati dolgo; urad je bil blizu, ulica pa kratka in stopnic malo; mahoma je bil v sobi pri njej.

»To je za-te,« ji je rekel med tem, ko si je preoblačil suktnjo, ter je dejal pred-njo na mizo zavitek z mnogimi pečati in tujimi poštnimi znamkami.

Ko je pogledala pisavo, je zardela in zopet mahoma prebledela, obrnila oči proti nebu ter vzdihnila poluglasno: »Kako sem ti hvaležna, o Bog, da sem slušala tedaj svojo vest in mu povedala vse!«

Mož jo je gledal malo osuplo, ko je odpirala in trgala nit, s katero je bil povezan zavitek, in se je pri tem skoro vidno tresla.

Pod prvim zavitkom je dobila odprto pismo, pisano, kakor se je videlo, z veliko težavo; prečitala je je enkrat, dvakrat, večkrat, naposled so se ji ulile solze.

Pismo se je glasilo:

»Matilda!

Po moji želji se Vam izročé po moji smrti Vaša pisma in vsi dragi spomini, ki so mi bili tako ljubi, ker so prihajali iz Vašega dobrega, čistega, nepokvarjenega srca. Nadejam se (ker ste mi nekdam, o Vaši poroki menda, omenili, da Vaš soprog ve o naju prejšnjem nedolžnem dopisovanju) nadejam se torej, da Vam listi ne napravijo nobene sitnosti, drugim pa ne pravite o tem razmerju; smejali bi se in je imenovali srednjeveško, zastarelo; smejali bi se temu, kar je nama bilo vzvišeno, sveto . . . Sedaj se živi vse drugače . . . Težko se mi je ločiti odtod in to tem bolj, ker si očitam, da sem kriv sam, kriva moja strast do lova . . .

Bodite srečni in včasih se me vendar še spomnite!

Stanko.«

Mož je ni nadlegoval z vprašanji, niti s tolažbo; vedel je vse in znal, da mu vse pove sama, ko se potolaži; saj mu ni skrivala ničesar. Vendar . . . toda nič . . . poljubil jo je tiho na čelo in prepustil jo njenim spominom.

Le-ti pa so vstali pred njo drug za drugim. Ko pa je premišljevala ono lepo minolost, so se ji ustavile solze, ustnice so se ji včasih zasmejale, a včasih pa je stresla svojo lepo glavo in zatisnila svoje žive, izrazite oči, kakor bi se branila neke misli, kakor bi se bila česa spomnila, kar ji ni, vseh. —

Tretjega septembra leta 188* je bilo tam ob jezeru, ki je biser kranjske zemlje. Prišla je bila prvokrat z dežele, z večjega posestva tam v Italiji v kraj, kjer se zbira toliko in toliko raznih ljudi, kjer se vse kreta in vse dela po isti šabloni, Vzbudila je pozornost pri marsikom s svojo neprisiljeno, naravno veselostjo, svojo včasih prav otroško razposajenostjo ter zadrego in malo uglajenostjo v občevanju v družbi; kajti dasi je bila izobražena, je imela na samoti vendar premalo prilike, da bi bila uporabljala naučeno teorijo.

Njena duša, njeno srce je bilo polno lepe poezije; po ure in ure je sedela, ali se izprehajala ob jezeru z Leopardijem ali Petrarko v roki, in kadar ni bilo nikogar blizu, tedaj je poluglasno čitala krasne sonete Petrarkove ali otožne pesmi Leopardijeve. Včasih jo je razveselil še posebej ta ali oni literarni list tam izza meje s kako njeno črtico ali novelo, polno življenja.

Bilo je torej 3. septembra in sicer v soboto. Letoviščnikom je bila pripravljena zabava z razsvetljava na jezeru, a v gostilnici, kjer je bila Matilda z očetom, je bil table d' hôte. Matilda se je branila in ustavljala svojemu očetu ter dejala, da ji je ljubše, če obedujeta sama. Ko pa je slišala, da bi sama delala izjemo, se je vdala.

Na njeno levo stran je tedaj prisedel on — Stanko. Ker je znal italijanski, sta se kmalu seznanila. Doznala je, da je slovenski pisatelj, in čudila se je, da ima to ljudstvo tako finega, tako simpatiškega in gosposkega pisatelja. Kaj je pa vedela ona o Slovencih? Lahko bi bil pisal italijanski ali nemški — znal je oba jezika tako krasno — ali rajši je pisal slovenski. To ji prvi dan njiju znanja ni hotelo v glavo. Zabavala se je z njim nenavadno dobro, kakor bi bila že stara znanca. Govorila sta o pesmih, slovstvu, o Italiji in Gorenjskem, o romanih in pisateljih italijanskih, in tudi on ji je moral praviti o slovenskem slovstvu; saj mu je stavila tako čudna vprašanja. — Obljubil ji je, da ji prinese drugi dan Prešerna, najboljšega lirika, kar jih on pozna — bil je iskren, tako iskren častilec njegov! Poslušala ga je neizrečeno rada, a bila je tedaj še bolj nerodna v družbi, nego po navadi. Zdelo se ji je takrat in zopet sedaj, ko je o tem premišljevala, da ni znala tačas niti jesti, niti govoriti, nič, prav čisto nič.

Po obedu so se razšli; oče njen je šel počivat, a prej ga je še naprosila Matilda, da sme s svojim novim znancem na jezero. Imel je svoj čolnič, lahek in eleganten.

Pravil ji je tedaj o svoji ženi, o svojih otrocih, o svojem posestvu, o svojih opravkih, vse tako lahkotno, tako zanimivo, da bi ga bila poslušala noč in dan.

Nasmehoval se ji je kakor otrok, in tedaj si je domišljevala, da on ne bo nikdar star, prav tako, kakor je rekla o Goetheju neka njegova častilka. Gledal jo je tako ljubeznivo in odkritosrčno skozi naočnike, z zlatom obrobljene, da mu je odgovarjala tako odkrito in iz srca na vsa vprašanja.

Ona pa mu je pravila o svojih malih spisih, in kako so nastali, pravila o Italiji, o svoji šolski dobi, in on jo je poslušal tako potrpežljivo!

Odslej ni več prešel nobeden dan, da se ne bi bila videla in govorila. Zvečer se je pripeljal pred nje bivališče ob jezeru v svojem malem elegantnem čolniku, katerega je znal poditi kakor nihče drug, ter se ustavil za eno ali dve uri; ako se je pa zaljubilo njenemu očetu, so stopili vsi trije v čoln, se zibali po lahkih valovih, postali včasih mahoma sredi jezera ter še sami niso znali, kako dolgo so se mudili. Mesečina, tople jesenske noči, mirno jezero, povsod vse tiho; le-tu in tam so udarjala vesla ob vodo enakomerno in skrivnostno, le-tu in tam je bilo videti kak čoln, ki je vozil dva zaljubljenca ali pa tudi enega samega sanjača; tam ob bregovih so se pa dvigale kakor iz vode lepe vile in razsvetljene hiše: res prav tako kakor v »Canalu grande« v Benetkah . . .

Ob uri, ko je imel priti, ali ko sta se imela srečati, ji je bilo srce močno, in prihajalo ji je vroče in mrzlo ob enem; a ko je bila kraj njega, je bila že zopet mirna in srečna; že sama bližina njegova jo je osrečevala. Četokrat jo je pustil, da je govorila dolgo, dolgo, in ko je prenehala, tedaj ji je zastavil, kakor znajo le v resnici duhoviti ljudje, vprašanje, kratko in malo, na katero je morala ona odgovarjati in pripovedovati jako obširno. Poslušal je rad, kakor je rekel on, njeno prijetno »čivkanje« v krasnem jeziku.

»To, to je knjiga največjega pesnika vašega?!« in prestrašila se je sama svoje prekrepko izražene osuplosti. »Malo je spisal, ne-li?« je dejala, a v srcu svojem milovala Slovence, katerih največji pesnik je spisal knjigo, ki je malo večja, nego njena beležnica.

Umel jo je ter se nasmehnil. »Malo, malo, a je dobro vse, prav vse; krasne misli, povedane s tako iskrenostjo in tako naravno, a ob enem tako nepopisno lepo, da se mu še vedno ne morem načuditi. Drugi narodi imajo večjih in plodovitejših pesnikov, ali tako k srcu ne gre, ne zna govoriti nobeden.« In prelagal ji je sonete, celo citiral, da bi slišala, kako teče jezik — a misli, misli! tem se tudi ona ni mogla načuditi.

Razlagal ji je »Nezakonsko mater« pa pristavljaj pri vsaki vrsti: »Seveda se ne more povedati, kako je to v originalu lepo, tega vam po italijanski ne morem povedati tako, kakor meni pesnik.«

Ko je na večer ugasila luč ter se vdajala sanjarjenju in spominom preteklega dne, je bil povsod le on, je slišala le njegov glas, videla le njegove modre oči, gledala le njegovo postavo. Želela je, da bi bilo skoro že zopet dan, da bi ga zopet gledala, zopet poslušala in povedala še to in ono. Toda nizke misli ni bilo v njenem srcu.

Z mislimi o njem je zaspala, z mislimi o njem se je zbudila, o njem je sanjala po noči, njega iskala po dnevu. Čudila se je njegovemu duhu in bila mu prav iz srca hvaležna, da ima toliko potrpljenja z njo, neizkušeno in včasih tako naivno deklico!

Prešle so tudi lepe ure njih skupnega bivanja; ona je morala odpotovati z očetom. Zadnji dan so obedovali zopet skupaj.

Umaknil se ji je, da je šla za mizo na svoj prostor ter, pustivši jo iti pred seboj, ji je položil svojo desno roko lahko okrog njenega pasu. Ona je zardela ter prav hitro prišla do svoje stolice.

»Zakaj je storil to?« je vprašala sama sebe in morda tudi njega z očmi; in on jo je gledal tako ljubeznjivo in mило, kakor bi jo prosil odpuščenja.

»Me-li pozna tako slabo? Me-li spoštuje tako malo?« se je vpraševala v naivnosti svojih dvaindvajsetih let, a natihoma, in ko so molčali nekaj časa, je mislila, kako je bilo v onem trenutku prijetno, dasi ne bi smelo biti.

Ko je šel po obedu Matildin oče počivat, je šla ona s Stankom na vrt kraj jezera.

Nista bila sama; prihajal in odhajal je ta in oni gost, krčmar ali natakariče, in otroci so tekali in se lovili po vrtu. Govorila sta le malo, ona je metala ribam kruha in se zabavala s tem, da je gledala, kako so se pehale za košček skorje. On jo je gledal skozi naočnike s tistimi nepopisnimi očmi, katerih pogled je čutila, če ga tudi ni gledala.

»Pojdiva zadnjikrat skupaj na jezero!« je dejal on naglo, kakor bi se bil šele sedaj domislil tega.

Privolila je molče, in kmalu sta sedela v njegovem malem, lahkem čolnu, katerega je on podil nenavadno hitro od brega proti sredini.

Ona je sedela pri krmilu in gledala v vodo, katero je rezal njiju čoln; solnce ji je preveč bleščalo v oči, in na svojem obrazu je čutila njegov pogled.

Solnce se je nagibalo proti zahodu, in tam na eni strani otoka je bila že senca. Tja je vozil in tam postal. Voda se je penila po sledu, koder je šel čoln; jezero se je zibalo, lahen in hladen veter vel je raz Pokljuko.

Stresla se je po vsem životu.

»Vas-li zebe?« jo je vprašal sočutno, »na to niti mislil nisem, da bi vam moglo biti hladno sedaj proti večeru.«

»Saj mi ni,« je odgovorila smehljaje; »izpreletela me je le ,mala smrt', kakor pravijo pri nas; ali se pri vas tudi rabi ta izrek?«

»Ne vem, ali drugod v Slovencih, toda pri nas ne,« in umolknila sta zopet.

On je imel nekaj na srcu, to se mu je videlo, ona pa ni znala, o čem bi pričela govoriti. Pogledovala sta se od časa do časa in nasmihala.

»Matilda — saj vas smem tako imenovati!« je naposled začel on. »Veste-li, da ljudje govorijo že ves čas o naju. Dejal sem vam že prvi dan, ko sem vam tolmačil Prešerna in sva, izprehajaje se ob jezeru, srečala one znane gospe, že tedaj sem vam dejal, da bodo klepetale in ugibale marsikaj. No in res se govori o naju več, nego je istina; pa kaj bi se menila za tako nizke ljudi?«

»In kaj govorijo?«

»Vam li ne bode žal slišati?«

»Prosim vas lepo, meni ni nič do tega, kar si utegnejo izmisliti one preglavice.«

»Govore, da sva vsaki dan skupaj — in to je res — da se voziva v čolnu — tudi res; a one tudi pravijo, da sva bila sama po noči na jezeru, da si ob času, ko nisva skupaj, dopisujeva, in da imava posebno pošto, in naposled so dognale te modre glavice, da se ljubiva, prav ljubiva.«

Pri poslednjih besedah je zardela, posebno zato, ker jo je on gledal tako prodirajoče, ter zmajala komaj vidno z ramami — in molčala.

»Moja žena ve o vas, ker sem ji pisal takoj prvi dan najinega znanja, in tudi potem sem se vas vsakokrat spomnil v listih do nje — saj mislim tolikokrat na dan na vas; pa me moja žena že malo draži radi tega, a danes sem prejel od nje pismo, v katerem mi pravi, da so jo blagovoljno obvestili o vsem tem, in sama se norčuje s stvarjo; saj ne zna, da je vendar nekaj resnice na tem«. . . je pristavil tišje in nežno. »Matilda,« je dejal prisrčno ter jo prijel za obe roki, »napravili ste na-me mogočen, čaroben vtisk; rad sem bil v vaši družbi,

rad se pogovarjal z vami in še rajši vas poslušal; recite, vam bode-li žal sedaj, ko odhajate in se morda ne vidiva nikdar več?«

»Žal? Gotovo, da mi bode žal; pa saj ste obljubili očetu, da pridete kdaj k nam.«

»Pridem, pa saj veste, kako sem vse leto obložen z raznim delom; toda izkušal bodem vsekakor, da vas kmalu zopet vidim. — Rad vas pa imam, in prikupili ste se mi osobito zato, ker imate v sebi nekaj tako odkritega, tako iskrenega, iskrega seveda tudi; in to povem tudi svoji ženi — saj ji pač smem?«

Poljubil ji je vroče obe roki, prejel zopet za vesli in vozil proti bregu, kjer se je že s težkimi koraki izprehajal njen oče.

Drugi dan sta se odpeljala Matilda in njen oče z vozom v Ljubljano. Stanko ju je že čakal pri vozu ter komaj krotil svojega belca, na katerem je imel jahati tja gori daleč, še sam ni vedel kam proti Bohinju. Žalostno ali srčno in iskreno so se pozdravili ter odšli vsaki na svojo stran. —

Tretji dan potem je prišla Matilda z očetom na dom in tam jo je že čakal list — njegov, v katerem ji je pisal, da jo mora pozdraviti pri njenem prihodu domov, in da ji mora povedati še enkrat, kako pusto in prazno je sedaj na Bledu, in da on sam ostane le še par dni tam; zagotovil ji je še enkrat, da so mu minili oni dnevi kakor ena sama ura, in da mu ne izginejo iz spomina nikdar, nikdar več. Znal je pisati tako lepo!

Odpisala mu je mnogo prosteje, nego je mogla preje z njim govoriti; on ji je zopet pisal, in njegova pisma so bila vedno lepa. Poročal ji je o domačem slovstvenem gibanju — saj je že poznala glavne može in glavne struje v slovenskem slovstvu — vmes pa je prišel kak stavek, tako vroč in tako mil, da ga je čitala mnogokrat, mnogokrat, da je vedela, kako leži vsaka črka v njem, da, vsaka črta. Ko mu nekdanj ni odgovorila le tri dni (bala se je, da ne bi ga nadlegovala z listi), tedaj ji je pisal takoj: »Kaj sem Vam storil, da mi ne pišete več?«

Pisala mu je od tedaj dolga in pogosta pisma, toda njegova so postajala vedno redkejša; ohlajal se je v skrbeh, raznih službah in opravkih; poleg žene in otrok ginila mu je bolj in bolj iz srca in mu oživila v spominu le tedaj, kadar je zagledal zopet oni biser dežele kranjske, ali kadar je dobil kako njeno novelo, katero mu je takoj poslala vselej iz Italije; in te novele so bile vedno boljše.

»Zakaj vas nisem vsaj enkrat objel in poljubil?« jo je vprašal nekoč v nekem pismu, in ona mu je odgovorila:

»Lepo in sladko bi mi bilo v onem trenutku, ali boljše je tako: vi gledate svoji soprogi jasno in s ponosnim čelom v obraz, jaz pa takisto svojemu staremu, strogemu in dobremu očetu.«

Odpisal ji ni dolgo, dolgo na nekatera njena pisma in na nekatera celo odgovoril ni, ali ona mu je odpustila vse, vse prizanesla. Polagoma sta si pisala le še o novem letu in o godovih, a pozneje je prenehalo še to.

Skrbi za razne časti in mnogi opravitki so mu zamorili spomin na-njo, ki je bil z njo zvezan duševno, in ki ga je blažila. Vendar je vestno spravljal in hranil vsa njena pisma, vse njene novele, nekaj cvetic, katere mu je bila poslala — prvo pomlad po njenem znanju, in še mnogo drugih malenkosti, ki so mu došle iz njene roke.

Ko se mu je pripetila nesreča — čudno! se je takoj spomnil teh stvari, napisal še par besed, jih del vrhu prejšnjih listov, zavil še enkrat vse ter jih odposlal — njej. —

Vse drugače je bilo pri njej! Samota, mladost, njena dovzetna duša in poetična narav — vse to ji je branilo, da bi ga bila pozabila tako hitro, kakor on njo. Premnogokrat se je vdajala svojim spominom in mislim nanj, ki so ji bile tako prijetne. Videla in občevala je še z mnogimi znamenitimi možmi, ali njega in spomina nanj ni mogel nobeden zatemniti. Zanimala se je tudi za tega ali onega, vračala jim je simpatijo za simpatijo, ali ko jih je primerjala z njim, tedaj ga ni dosegel nihče — nihče!

Po smrti očetovi je bila primorana ostaviti svojo samoto in iti k teti v mesto (matere že davno ni imela). Zahajala je v ugledne družbe; ime njeno je bilo že vrlo znano po Italiji, in zato je bil njen položaj dokaj prijeten. Kamor je prišla, povsod je bila ljub in dobrodošel gost. Ni ji bilo treba dolgo časa, in pridobila si je kmalu ono uglednost, katere ji je prej nedostajalo. V taki družbi pa se je spomnila včasih kar mahoma Stanka in obžalovala v srcu, da njega ni poleg, da je ne more videti sedaj. Sicer pa je mislila tudi ona nanj vedno redkeje; mnogobrojen svet, v katerem se je sukala, ji ni puščal časa za sanjarstvo.

* * *

Prešlo je nekaj let; spoznala je Antona, svojega moža, s katerim se je kmalu poročila. Imela ga je srčno rada, le nekaterikrat, ko se ji je pokazala kaka njegova slabost (osebito ni imel nič okusa za leposlovje, torej tudi ne za njene spise), se je spominjala tiho, a iskreno njega, o katerem je bila prepričana, da je popolnost sama. —

In sedaj? On leži tam daleč, daleč v svoji lepi slovenski zemlji, a ona mu hrani v svojem srcu neminljiv spomin; saj to ni greh, ne more biti greh, in mož tudi ne more biti ljubosumen na — mrtvega tekmeča . . . Vzbudila se je iz premišljevanja; zunaj so že prižigali svetilnice, njen soprog že tudi stopa po stopnicah. »Brzo z roko preko čela in preko oči, da bom kakor navadno! In ti Stanko, z Bogom za vedno; še en poljub pismom, ki so bila v tvojih rokah, potem pa nič več . . .«

L I S T E K.

Anton Nedvěd. † V torek, dne 16. junija t. l., ob 9. uri dopoldne je umrl v Ljubljani po večletnem, mučnem bolehanju Anton Nedvěd. Izgubili smo z njim nestorja slovenskih skladateljev in glasbenega pedagoga, kateri je slovel že 40 let med Slovenci.

Porodil se je Anton Nedvěd dne 19. avgusta l. 1828. v Hořicah na Češkem. Že z 10. letom se je posvetil glasbi ter se prišel šolat v Prago. Tu so mu bili učitelji Slavík, Krejčí, Kolečovský, Horák in Kittl. Po dovršenem izpitu za pouk v petju in v igri na goslih je postal Nedvěd učitelj na praški Sofijski akademiji in na češki realki. Izbral si je pa kmalu novo poslovanje, prestopivši h gledališču za opernega pevca. Nedvědovo gledališko delovanje ni trajalo dolgo; po nekolikih nastopih v Pragi in v Brnu je opustil to stroko, ko je podjetje pri brnskem gledališču bankrotovalo.

Prihodnja služba je privedla Nedvěda v Ljubljano in sicer leta 1856., ko se je mu podelila služba glasbenega učitelja in koncertnega vodje pri ljubljanskem filharmonskem društvu, pri katerem je služboval do leta 1882. Ostal je odslej trajno v Ljubljani do svoje smrti. Bival je torej ravno 40 let v kranjski deželi, katera mu je postala druga domovina.

Leta 1860., po smrti Kamila Maška, je prevzel hkrati službo učitelja glasbe na c. kr. učiteljišču ljubljanskem ter deloval le-tu 30 let do leta 1890.; to leto je stopil v zaslužni pokoj. Prišel je pri tem poslu v trajno dotiko s celimi generacijami učeče se mladine — neposredno kot učitelj gojencev na učiteljišču, posredno po premnogih ljudskih učiteljih, katere je bil vzgojil on, in kateri so potem za svojega učiteljevanja sejali v srcih mladine ljubezen za petje in razumevanje glasbe.

Deloval je pa Anton Nedvěd v korist slovenskega naroda še posebno kot skladatelj. Ko je prišel on med Slovence pred 40 leti, je bila glasba pri nas še tako rekoč v povojih. Slovenskih društev ni bilo skoraj nič, začela so se šele v poznejših letih počasi ustanavljati. Glasba se je izvrševala diletantovski, preprostimi tedanjim razmeram primerno. Za tisto dobo je bila Nedvědova muza velikega pomena. Nedvěd je bil plodovit skladatelj, in kar je najvažnejše, znal je družiti prirojeno ljubkost svoje invencije z eno-

stavno fakturo; ustvarjal je lahko izvedljive in prikupljive skladbe. Kar je zložil, ni bilo toliko umetniškega, kolikor narodnega pomena, ker je vse bilo namenjeno narodu, kateri se je stoprav probujal, in ker ostanejo njegove skladbe izborna hrana vsem onim slojem in krajem, kateri se šele pozneje vzdramijo k višji glasbeni omiki. Saj je naravno, da se ne vrši povsodi in z enako intenzivnostjo preporod naroda v vseh njega delih; opažamo marveč v vsaki dobi celo pri malih narodih razne, če ne vse stopnje glasbene naobrazbe od prvih neokretnih početkov pa do višine renomiranih koncertov. Zato pa ostane Nedvčdova muza za Slovence trajnega pomena, ker bode v narodu našem vedno dosti takih pevskih zborov, katerim baš ona prija, in ker boče tudi vedno dosti občinstva, katero ni še umetniški vzgojeno ali, če hočete, razvajeno, kateremu je marveč vse lepo, kar je ljubko In ljubkosti najdemo pri Nedvčdovih skladbah vse polno.

Znal pa se je Nedvčd celo asimilirati duhu slovenskega naroda. Dokaz temu je nebroj njegovih prikupljivih skladb, katere so se narodu toli omilile, da je postal marsikateri njegov napev vprav naroden, n. pr. »Tam kjer beli so snežniki«, »Beseda sladka domovina«, »Domovina mili kraj«, »Slovenska dežela«, »Popotnik«, »Bratje v kolo se vstopimo«, »Pozdravljam te, gorenjska stran«, »Ljubezen in pomlad«, »Nazaj v planinski raj« i. t. d. Kaj, ko bi hoteli zasledovati one male pesmice, ki so se tako priljubile naši nežni mladini, katera jih prepeva iz Nedvčdovega »Slavčka«, zbirke šolskih napevov, ali pa ko bi hoteli naštetii vse cerkvene pesmice in skladbe, katere prepeva verni narod po cerkvah in na domu, ne da bi vprašal kdo da mu je zložil napev, ne da bi vedel, da pohaja od Antona Nedvčda, katerega smo ravnokar položili v hladni grob. Ukoreninil se je pa tudi rajni Nedvčd v Slovencih, kakor le malo kateri inorodec.

Narod je bil Nedvčdu vselej hvaležen za to, kar je od njega prejel; cenil in čislal ga je vselej in povsod, bodisi kot skladatelja, bodisi kot vzgojitelja. Tu bodi omenjeno, da so ga imenovala za častnega člana društva: »Glasbena Matica« v Ljubljani, pri kateri je deloval 8 let kot odbornik, »Slovensko pevsko društvo« v Ptujju in »Slavec« v Ljubljani. L. 1881. je odlikoval Nedvčda cesar z zlatim križcem za zasluge.

Anton Nedvčd ostane v trajnem častnem spominu slovenskega naroda, kateremu je, soroden po krvi, posvetil svoje krasne darove! In zategadelj mu slava, katero je užival med nami že za svojega življenja obilo, ne premine niti po smrti!

—oe—

Prošnja. »Slov. učiteljsko društvo v Ljubljani« je sklenilo pri svojem zadnjem občnem zboru postaviti svojemu pokojnemu starosti Andreju Praprotniku nagrobni spomenik, na rojstni hiši vzdati spominsko ploščo in, če bode le mogoče, napraviti doprsni kip njegov.

Ker pa društvo samo nima denarja, da bi moglo to storiti, stroški pa bodo veliki, se obrača z nadejno prošnjo do vseh tovarišev, prijateljev, znancev in učencev rajnikovih, da bi po moči pripomogli, da bi se zgoraj omenjeni sklep mogel uresničiti in tako prvaku slovenskega učiteljstva tudi primeren spomenik postaviti.

Pokojnikovih zaslug za narod, za vzgojo in sploh ni treba tu naštevati. Priča so njegove lepe poučne in druge knjige, premile, povsod udomačene

Marijine kakor preljubke otroške pesmi in hvaležni spomin, katerega gotovo vsak njegov učenec v svojem srcu nosi.

Prispevki naj se blagovolijo pošiljati uredništvu »Učit. Tovařiša« v Ljubljani.

V nadeji, da blagi rajnik še ni pozabljen, pričakuje društvo obilnih darov.

Za odbor »Slov. učit. društva v Ljubljani«

dne 3. junija 1896.

Andrej Žumer,
predsednik

Ĵak. Furlan,
tajnik

Občni zbor »Matiice Slovenske« za leto 1895. je bil dne 24. junija meseca t. l. Ker ni prostora za daljše poročilo, naznanjamo danes le toliko, da izide letos šestero knjig, namreč 1. Letopis. 2. »Zgodovina slovenskega slovstva«. III. del. 3. Slovenske narodne pesmi. II. snopič. 4. Električna s podobami. 5. Slovenska zemlja. II. del. 6. Knezove knjižnice tretji zvezek.

Še nekaj pojasnila. V zadnji številki »Zvona« na 388. str. piše dr. Glaser, da je iz stilizacije nekega stavka v njegovi »Zgodovini slov. slovstva« videti, da pripisuje »izpremembo« v tekstu Prešernove izdaje iz l. 1866. Jurčiču. To je potrebno popravka. Jurčič je pri uredbi Prešernovega teksta takisto nedolžen, kakor Stritar, ker oba nista imela prav nič opraviti s to stvarjo. Ves tekst je uredil Levstik sam, popolnoma svojevoljno, in, kakor sem čul, Stritar že takrat, ko je izšlo »Klasje z domačega polja«, ni bil zadovoljen, da je Levstik tako korenito preuredil besedilo Prešernovim poezijam, in celo Jurčič se v tem oziru ni ujemal z Levstikom. Levstik je bil, kakor sam pravi, »vsega sveta pilatuž« in nobene niti svoje, niti tuje pesmi ni pustil pri miru. Jurčič je bil pri izdaji iz l. 1866. deležen samo toliko, da je posredoval med Levstikom in založnikom Wagnerjem na eni in med Stritarjem na drugi strani. Pač pa je nameraval Jurčič urediti Vodnika in je že spisal Vodnikov životopis, ki je še okranjen, a nima nobene vrednosti. Tudi pri tem delu bi mu bil imel Levstik pomagati, kar se da sklepati iz njegovih besed v »Zbranih spisih« (IV. 290.). Predno je prišlo do izdaje, je Wagner zaradi dolgov izginil iz Ljubljane.

Da gre ves popravljeni Prešeren na Levstikov rovaš, dokaže to-le: Pred seboj imam list, na katerega prvo polovico je napisal Levstik s svojo roko Prešernov sonet »Ljubezni tiranija«, kakršen je v originalu, a na drugo polovico svojo popravo. Prešernov original se glasi:

Preširnov ne tiskan sonet.

(Izviren.)

Vi, ki vam je ljubezen tiranija
Neznana bolj, ko so studenci Nila;
Vi, ki samó vestè, kaj posodíla
Nesó, kaj hiše, polje, kaj kupčija!

Iz vas se marsikteri glavo vbija,
Al pojem res brez upanja plačila,

Gotovi, da bi je ne omečila
Labudova s prs mojih melodija.

Povejte vi mi, slepi modrijani!
Al trud'jo za dobiček, za petico
V Ameriki se črni Afrikani?

Dal v hujši služnost me je bog s pušico,
Kakòr trpé¹⁾ med Turki jo kristjani;
Kogá nek' imam upati pravico! —

Levstikova poprava ima to besedilo:

Popravitel F. L.

Vi, katerim je ljubezni tiranija
Neznana bolj od skrivnih virov Nila;
Vi, kateri znate le, kaj posojila
Nesó, kaj hiše, polje, kaj kupčija!

Glavó si marsikteri iz vas vbija,
Al pojem res brez upanja plačila,
Gotov, da je ne bode omečila
Labudova 's prs mojih melodija?

Povédite mi, slepi modrijani!
Al trude za dobiček, za petico
V Ameriki se črni Afrikani?

Dal v hujo sužnjost me je bog s pušico,
Negò trpé med Turki jo kristjani,
Kaj néki imam upati pravico! —

Naj se s tem tekstom primeri besedilo v „Klasju“, ki ima le neznatne inačice.

Da je Levstik popravil Prešerna, a ne Stritar, niti Jurčič, se vidi tudi iz tega, ker je v Levstikovi ostalini ohranjen kos Prešernove izdaje iz l. 1847., v katerem so z Levstikovo roko zabeležene vse tiste poprave in preuredbe, ki so tiskane v „Klasju“. Vrh tega se hrani v Levstikovi knjižni zapuščini tudi še nekaj izvesnih pol Wagnerjevega Prešerna, v katerih so vse tiskovne poprave narejene z Levstikovim peresom. Wagnerjer Prešeren, čigar besedilo je pozneje provzročilo toliko zmešnjav, je popolnoma Levstikovo delo. Poznejše Ničmanove ponatiske pa je popravljaval Alešovec, ki je v Levstikove poprave pomešal še svoje in vrhu tega pustil v tekstu mnogo tiskovnih pomot, tako da bi se Prešeren samega sebe ne spoznal v sramotni Ničmanovi izdaji.

Upam, da se mi je posrečilo razsodne ljudi prepričati o tem, da je Prešerna l. 1866. popravil Levstik. Dr. Glaserja pa prosim, da poleg krivice, ki jo je storil Stritarju, popravi tudi ono, katero je napravil Jurčiču.

Vladimir Levce.

¹⁾ Pač Levstikov lapsus calami! Ravno tako zgoraj prs in črni.

Slovanska knjižnica nam je prinesla povest „Preko morja“, katero je hrvaški spisal Evgenij Kumičić, a poslovenil A. Z. Lovanski. Str. 128. — Ta povest se odlikuje, kakor menda sploh povesti E. Kumičića, slavnega opisovalca hrvaškega primorja, po nekakem zdravem, semtertja celo malce naturalističnem realizmu, ki je pa zopet tako ljubko prepreden z naivnostjo in idealnostjo, da iz te spojivke nastaja celo nov genre, katerega posebnost in pikantnost je ravno ta čudovita in vendar ne neskladna zmes idealnega in realnega naziranja. — Izboru prevodilnega predmeta nimamo torej to pot prav nič prigovarjati, k večjemu izraziti željo in nadejo, da skoro nastopijo časi, ko hrvaških umotvorov ne bo treba prevajati na slovensko, ker jih bo lahko vsaki izobraženec čital v izvorniku.

Da pa ti časi še niso nastopili, nam dokazuje baš slovenski prevod. Dasi namreč slovenščina v njem ni ravno slaba (prevoditelj je po izjavi g. urednika samega neki gimnazijec), se vendar tu in tam vidi, da g. Lovanski ni še popolnoma več hrvaščini; tako n. pr. ne pozna g. L. one rabe hrvaškega aorista (bih), s katero se izraža eventualno ponavljanje kakega dejanja. Le po tej nevednosti je bilo možno, da so se vrinili v prevod taki-le brezsmiselnosti stavki: »Naj se zgodi božja volja!« odgovoril bi ji mož, ko bi mu to govorila namesto: ji je odgovarjal mož, kadar koli mu je tako govorila (str. 13.) ali pa: Kopal bi se . . . in tako bi delal cel dan . . . napel bi jadro, in ladjica bi se nagnila na stran . . . Včasih bi se oddaljil malo od obrežja (str. 21.), kjer je hotel Kumičić slikati vsakdanje opravilo Radetičevega Toneta, in kjer bi bili v slovenščini edino umestni indikativni glagolov opetovalnikov. — Pač zopet prejasen dokaz, kako težko je priti do živega tujemu jeziku, pa si bodi materinščini tudi toli soroden, kolikor je hrvaščina slovenščini! Ko pa se take neprilike dogajajo hrvaškim prevodom, kaj si moremo potem misliti glede zanesljivosti naših prevodov iz severnoslovanskih jezikov. Baš današnji drastični slučaj pa nam daje pravico ali bolje: nalaga dolžnost, da zopet obnovimo svarilo, ki smo je prav na tem mestu izrekli že večkrat, naj nihče ne prevaja iz katerega koli jezika, kateremu ni popolnoma večč. Če nam pa kdo prigovarja, češ, da je baš prevajanje iz tujih jezikov najpripravnejša vaja, ako hočeš le-te temeljito proučiti, tedaj priznavamo resnico te trditve, a ob enem svetujemo dotičniku, naj pridrži tiste prevodilne vadbe — za-se.

Dela pesnika Josipa Pagliaruzzija (Krilana). »Slovanska knjižnica« je izdala do sedaj že dva zvezka pesmi prerano umrlega prenadarjenega pesnika Krilana. Sedaj pripravlja tretjo knjigo, ko pa bo obsegala spise v nevezani besedi. Krasilo jo bode več slik, med njimi tri izvirne; pesnikovo rojstvo hišo s sosesčino je lepo narisal gospod Gvaiz, učitelj risanja na goriškem učiteljsku. Naročniki dobe lepo knjigo, obsegajočo okolo 12 pol, kot trojnat snopič za 45 kr., druge pa bo stala najmanj 60 kr.

Narodna vzgoja. Slovenskemu narodu spisal Josip Ciperle. Izdalo »Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani« kot V. zvezek »Pedagogijske knjižnice«. V Ljubljani. 1896. Tiskala R. Miličeva tiskarna. Str. 79. 4°. Dasi tudi nas v tej brošuri (ponatisnjeni iz »Učiteljskega Tovariša«) obravnavani predmet zanima že sam ob sebi, zlasti pa še zategadelj, ker spada v področje naše stroke, vendar

moramo razgovor o njej takisto, kakor smo morali razgovor o domači vzgoji, odgoditi na priložnejši čas. Proučitev tako važnih razprav potrebuje časa; s splošnimi ocenjevalnimi frazami ni nikomur pomagano, in mi sami se z njimi ne moremo zadovoljiti.

V izjasnenje in utrjenje.¹⁾ M. A. Lamurskij. Trst. Tiskom i nakladoj Dolenčeve tiskarne. 1896. Str. 96. Ta brošurica je ponatisk onih podlistkov v »Eдинosti«, v katerih je odgovarjal g. Lamurskij opazkam o Škrabca in »Ljublj. Zvona« o prejšnji njegovi brošurici: »Obnarodimo še nekaj«. Tudi nam kakor g. Lamurskemu mora biti do tega, da se »izjasnimo«, toda ker nočemo, da bi se tožili čitatelji, da jim kratimo dragoceni, zlasti leposlovju namenjeni prostor z neplodnimi polemikami, nas bode skrb, da se odrežemo kar najbolj na kratko.

Najpreje konstatujemo, da se ujemamo z g. Lamurskim ne le v bistvu glede narave slovenskega glagola, ampak tudi glede temeljnega nazora, da bi morala biti narodna govorica našim pisateljem in pesnikom oni živi neizčrpn vir, iz katerega naj bi vedno in vedno zajemali. Žal, da smo si v drugih nič manj važnih načelih vsaksebi, in med nasprotniki, »principia negantes«, je boj težaven. Pustimo, da je g. Lamurskij molče prešel mimo našega opiranja in sklicevanja na neko preimeno temeljno nemško knjigo, na katere podlagi bi se morda vendar-le polagoma sporazumeli, da je »molče prešel mimo vsega, kar je razvetriničil tu dalje poglaviti gosp. pisatelj (t. j. Zvonov urednik) po nemških izvorihi o razvijanju živih jezikov«; toda odločno se upiramo načinu, po katerem naj bi se po g. Lamurskega mislih zvršilo zблиžanje slovanskih rodov ali bolje njih knjižnih jezikov. Ali se ni ta način zблиževanja, že nekaterekrat poskušen, vsakokrat izjalovil in privedel do jezikobrodja (prim. Majarjev žalostnega spomina poskus). »Historia est magistra vitae«, učimo se saj od nje, ako se nočemo od nemških doktrinarjev in »so nam le teh visoka in globoka učenja prav deveta zabota«. Zблиžanja ali zedinjenja južnoslovanskih plemen si mi ne moremo misliti tako, da mi nekaj odnehamo in štokavci in Bolgari nekaj ter. se tako v sredi srečamo, nego samo na ta način, da en jezik, recimo štokavščina, postane — pri izpremenjenih razmerah — skupni knjižni jezik.

Na mojo »hudomušno« željo, naj bi pisal malce poljudneje, se je odrezal g. Lamurskij v zadnji brošurici tako-le: »Hudomušnost to priščedili bi si bili prav lahko. Moja razprava ni bila namenjena namreč priprostemu narodu, ki se ni še nikedar brigal za jezikoslovno kako razpravo, saj služi njemu le živa njegova govorica, ki je prava in edinstveno pristna in dostoverná naša slovnica; nego posvečena je bila izobraženejšim našim dejateljem« itd. Torej naj našemu razumništvu služi drugačna govorica, druga slovnica, skratka drug knjižni jezik, nego preprostemu narodu? No, ta bi pa bila lepa! Že itak smo preveč ločeni

¹⁾ Zaradi primanjkujočega prostora je ta že za zadnjo številko postavljeni sestavek izšel šele sedaj. Med tem časom pa je literatura o »bomkovanju« že zopet narasla; o Škrabec je v »Cvetju« iztaknil nov moment, po katerem se je vprašanje o »bomkovanju« pokazalo v celo novem svitu in je postalo šele prav zanimivo; a v »Eдинosti« je udaril g. M. M. Hostnik glede »bomkovanja« na — tragične stune. Ker je g. Hostnik spravil mimogrede tudi nas v debato, si pridržujemo tudi mi kratek odgovor za ugodnejšo priliko.

vsaksebi, razumništvo in preprosti narod po visokih pregradah, po katerih nas žalibog razkrajja obstoječi socialni ustroj, a mi naj bi še sami pospeševali to razkrojitev z umetnim razlikovanjem v sklanji in spregi, ki bodi druga narodu in druga razumništvu?! Ne, trikrat ne! Jezik je Slovencem, ki so že tako prehudo razcepljeni, edina edinstvena vez, in tudi razumništvu naj služi le živa govornica kot »prava in jedinstveno pristna in dostoverna slovnica«.

G. L. tudi očita uredniku »Lj. Zvona« neslaven beg z bojnega polja, na katerem se je (v 4.—12. snopiču Lj. Zvona l. 1891.) »prehrabro bojeval«, dokazujoč nesmetnost in nepristnost rabe pomožnika »bom« z dovršniki. — Na to je naš odgovor ta, da se ni urednik »Lj. Zvona« neslavno razorožil, ampak da so ga prepričali g. Škrabca dokazi, da vezanja »bom« z dovršniki ni pripisovati vplivu nemščine, nego da se je ta raba organski razvila iz nedovršnikov in sicer razvila že v rani dobi v raznih slovanskih jezikih. — Ali ni pač častnejše: pripoznati dokazano resnico, nego trdovratno vztrajati pri dognani neresnici?

Naposled naj resnici na ljubo povemo, da naša opazka o smešnosti onih, ki si kaj domišljejo zaradi »bombikovanja«, ne meri na g. Lamurskega, nego na neke druge pisatelje, ki se res preskrbno ogibljejo bombikovanja, a pri tem smešno resnobno mislijo, da je ondu obsežena vsa pristnost in divota slovenskega sloga.

Najcenejša in najhitrejša obnovitev opustošenih vinogradov. Spisal Frančišek Gombač, deželni potovalni učitelj za vinarstvo. V berilo je vtisnjenih 28 slik. V Ljubljani 1896. Tisk J. Blasnika naslednikov. Založil deželni odbor kranjski. Knjižica se dobiva v pisarnici c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani. Cena 20 kr. (s poštnino vred). — Sedanjim razmeram jako prikladno in poučno knjižico priporočamo prav zelo vsem, ki se zanimljejo za velevažno vinogradstvo. O spisu samem izpregovorimo morebiti prihodnjič kaj več.

Izvestij Muzejskega društva za Kranjsko letnika VI. sešitka 1. in II. imata med drugo zanimivo vsebino tudi prof. dr. Fr. Kosa razpravo: »Iz domače zgodovine. Kdaj so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino?« (str. 19.—34., 49.—61.; dalje prih.), na katero posebno opozarjamo, ker je ravno za nas aktualnega pomena. Kajti še vedno je med nami mnogo razumnikov, ki trdijo, opirajoč se zlasti na filološke dokaze (D. Trstenjaka in dr.), da so Slovenci bivali že pred Kristusom po svoji sedanji domovini. Dr. Kosa razprava ima še to posebno vrednost, da je v njej zabeležena vsa literatura, ki se nanaša na dotično vprašanje.

Praktische Philosophie. Ein Hilfsbuch für öffentliche und private Erziehung. Von Dr. Johann Pajk. Wien. Im Selbstverlage des Verfassers. 1896. — Vorrede (II) + 180 str. vel. 8°. — Iz istih vzrokov, ki smo jih navedli glede »Narodne vzgoje« Ciperletove, si prihranjujemo oceno dr. Pajka razprave za poznejši čas.

Dr. Benjamin Ipvca nova skladba: Nezakonska mati. Literatura slovenske pesemske glasbe je dosedaj zelo uboga i kvalitativno i kvantitativno; najbrže ni zadosti pesemskih tekstov. Ipvca si je menda zato izbral tekst, ki je že komponiran, ki pa ne taji navzlic svoji krasoti častitljive starosti. Ni pa tudi zadosti skladateljev, ki bi družili z zadostno skla-

dateljsko tehniko ono inteligencijo, kakršno zahteva kompozicija pesmi v modernem smislu besede. Zato smo graškemu skladatelju tem bolj hvaležni za obogatitev označene glasbene vrste; kajti on družji z ozbiljnimi tehniškim znanjem ono razumevanje besed, katero se sicer pri skladateljevi izobrazbi samo ob sebi ume, a je nahajamo toli redko pri naših skladateljih. — Nova njegova pesem se začneja po kratki, razburjeni kadenci recitativno, bolešno-mirno, trudno; od besed: »oče so kleli, topli me« dalje se izraz in tempo stopnjujeta, in s široko frazo, polno bolesti (meno mosso) se završuje prvi del pesmi. Pesem ponavlja potem začetne besede z onim obratom, kateri se je Ipvacu posebno posrečil: »al' te je bilo treba al' ne, vendar presrčno ljubim te. Meni nebo odprto se zdi . . .«; menim oni prehod k plemeniti, pristrčni kantileni v h-duru, stopnjevani do končne fraze »vedno bom srčno ljubila te«, ki je ob enem melodiški vrhunec cele pesmi. Pred seboj imamo torej do cela izkomponirano pesem, v kateri nasteta oblika in pa melodiška fraza, kakor je edino pravilno, naravnost iz besede. Spremljevanje na klavir podpira direktno pevski glas, ne ponižuje se pa nikjer na nivo pri nas posebno priljubljenih šablon. V celoti je torej pesem zelo dovršena ter za pevca, mislim, dokaj ugodna, ker je umevna tudi širšemu občinstvu. Majhen pregrešek proti glasbeni sestavi nahajamo ob koncu. Zadnja fraza: »vedno bom srčno ljubila te« ne zahteva samo dveh, temveč štiri takte. Ta napaka se pa odstrani lahko z izdatnim razširjenjem tempa v predzadnjem in posebno v zadnjem taktu, to je z dvakrat počasnejšim izvajanjem.

Skladbo je izdal in založil skladatelj sam. Dobiva se pri njem v Gradcu, Carl-Ludwigring št. 4. (Cena 1 krona, s pošto 1 krona 10 vin.)

K. Hoffmeister.

Najnovejše kiparsko delo Alojzija Gangla. Cesarski svetnik g. Ivan Murnik je dal postaviti svoji nepozabni soprogji na ljubljanskem pokopališču prekrasen spomenik od črnega granolita, katerega pročelno streho podpirata dva porfirna stebra. Med le-tema je v ozadno steno vzdana visoka ploskvorezba (haute-relief) od kararskega mramorja, katero je izumil ter izklesal g. Alojzij Gangl. Omenjena vzvišenina je $1\frac{1}{2}$ m visoka in 80 cm široka, zgoraj v lok prikrojena ter konkavno izdolbena. Na tej najnovejši svoji ploskvorezbi nam je umetnik predočil duhovito zasnovano apoteozo »slovenske žene«, kakor so nazivali Marijo Murnikovo nekrologi ob nje prerani smrti.

Na sredini slikovitega prizora, ki se kaj prespektivno odpira v bleščeči svoji beloti v črnem granolitnem okviru, liki tolažilni razgled skozi groba temna vrata na oni svet — stoji kamenita rakev; njej ob vzglavju se dviga nagrobni spomenik, preko katerega se nagiblje beka s košatimi vejami. Tu v desnem kotu ob rakvi stoji plešoglav slepec, naslanjaje se na grčavo palico, ter zre, v otožna čuvstva utopljen, na rakev svoje milosrčne dobrotnice. Glava tega starca je jako plastiški modelovana; po nagubanem čelu so mu urezani bridki spomini mukepolnega njegovega življenja, katerega dolgo dobo oznanjajo lasje, sipajoči se mu v redkih kodrih iznad upognjenega tilnika po ramah. Dolga, valovita brada, genijalno v vrtnice zasunkana, mu pokriva široke prsi, plapolaje z desne plati navzdol preko levega plaščevega rokava. Ogrnjen je bedni mož z mnogogubnim plaščem, preko katerega ima obešeno beraško svojo torbo.

Starcu na levo proti sredini kleči mlada sirota, sklonjena nad stopnjicami ob rakvi, z molkom v rokah. Vsa njena deklinška podoba izraža kaj zgovorno prebridko žalost radi izgube krušne matere svoje.

Na levi strani rakve, nekoliko višje, plava ženski genij s širokimi, navzdol povešenimi perotmi, pokladaje z levico na rakev uvekovečene dobrotnice lovorjev venec, dočim z desnico kaže v nebeške višave, kjer blagotvorna pokojnica zdaj uživa plačilo za svoja pozemeljska dobra dela. Ta genij je izdelan v slikoviti, vprav dramatični postavi, ki je, dasi v mehkih obrisih, silno živahno uprizorjena. Bela halja ji objema deviško, pravilno proizvedeno telo, ki se plastiški dviga pod nje lahnimi gubami. Preko dolnje obleke ji bujno plapola grobni plašč, nabran v umetniške draperije, a pod nogami se ji razgrinja v slikovito nagubane konce. Glava, zlasti obličje genija je prikrojeno v klasičnem ovalu; nad čelom se mu vijejo bujni, po sredini razčesani lasje. Sploh je vsa ta podoba modelovana tako naravno mehko in povsem neprisiljeno, zlasti kar se dostaje anatomije in plastike ter umetniški harmonizovanega telesa, da je pravi estetiški užitek motriti to etersko prikazen z rajskih livad!

Pod genijem, doli v levem kotu, pred rakvijo stoji vitka žara, ovita z belim prtom, ki se opleta okolo nje, nabran v slikovite vozle. Nad skupino pa, v perspektivnem ozadju, plavajo v ravnih potezah počrez lahko nako-pičeni oblaki, ki dajejo vsej tej apoteozi nekak blažilen, sladkomiren izraz. —

S tem najnovejšim svojim umotvorom si je dični naš umetnik še bolj proslavil sloveče svoje ime!

Gospodu ces. svetniku Ivanu Murniku pa smo prav iz srca hvaležni, da nam je s tem dragocenim spomenikom okrasil v umetniškem obziru vprav puščobno pokopališče ljubljansko. Slava mu! *V. H—z.*

Iz naroda i o narodu Pod tem naslovom bode izdajal srbski pisatelj Luka Grčić Bjelokosić najraznovrstnejše narodno blago, katero je deset let nabiral po gornji Hercegovini. Prva knjiga se že tiska (s cirilico). Obsegala bode 15 pol, a stala samo 80 krajc. Naročnino treba poslati do 10. julija t. l.: Prvoj srp. knjižari i štampariji V. M. Radovića u Mostaru. Imenitnemu delu želimo prav veliko uspeha.

Brizinski spomeniki. Učeni in marljivi slavist dr. V. Vondrák je zopet izdal novo razpravo: »Frisinské památky, jich vznik a význam v slovanském písemnictví«, katero je oskrbela češka akademija znanosti v Pragi. Razprava sama obseza 51 strani velike izdaje; potem je transkripcija spomenikov (str. 52.—61.), priloge (str. 62.—67.), indeks besed v spomenikih (68.—78.), popravki in dodatki (79.—80.) in register imen. Na koncu je pridejanih devet faksimilovanih tabel o spomenikih, kar povečuje še posebno vrednost Vondrákove izdaje. Ker so dragoceni brizinski odlomki baš za Slovence važni spomeniki, ker so velikega pomena i glede na jezik i glede na razvitek najstarejšega cerkvenega slovstva, in ker so zaključki Vondrákovi o domovini in postanku teh spomenikov jako zanimivi: zato priobčimo v kateri bodoči številki daljše priobčilo o tej izdaji.

Fr. V.